

2
ΑΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ

ΧΙΛΛΕΡΟΥ ΓΑΙΡΕΤΡΙΓΓΕΝΙΟΥ

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

Μ. Κ. ΚΡΙΣΠΗ

22

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Δ. Γ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ

Ὁδὸς Πραξιτέλους 8

1901

ΑΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ

ΧΙΛΛΕΡΟΥ ΓΑΙΡΕΤΡΙΓΓΕΝΙΟΥ

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

Μ. Κ. ΚΡΙΣΠΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Δ. Γ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ

Ὁδὸς Πραξιτέλους 8

1901

ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΝ ΜΑΓΝΗΣΙΑΙ ΤΗ ΓΑΡΑ ΤΟΝ ΜΑΙΑΝΔΡΟΝ

ΤΟΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΑΝ ΓΗΝ ΑΝΑΣΚΑΠΤΟΥΣΙΝ
ΕΛΛΗΣΙ ΚΑΙ ΑΛΛΟΔΑΠΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΙΣ
ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΑΝΕΘΕΣΑΝ
Ο ΣΥΓΓΡΑΨΑΣ ΚΑΙ Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΑΣ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ, ΚΑΙ ΝΑΞΩ,
ΚΑΤΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ, Α΄ Η΄.

1. The first part of the paper is devoted to a general discussion of the problem.

2. The second part is devoted to a detailed analysis of the results obtained in the first part.

3. The third part is devoted to a discussion of the results obtained in the second part.

4. The fourth part is devoted to a discussion of the results obtained in the third part.

5. The fifth part is devoted to a discussion of the results obtained in the fourth part.

6. The sixth part is devoted to a discussion of the results obtained in the fifth part.

7. The seventh part is devoted to a discussion of the results obtained in the sixth part.

8. The eighth part is devoted to a discussion of the results obtained in the seventh part.

9. The ninth part is devoted to a discussion of the results obtained in the eighth part.

10. The tenth part is devoted to a discussion of the results obtained in the ninth part.

11. The eleventh part is devoted to a discussion of the results obtained in the tenth part.

12. The twelfth part is devoted to a discussion of the results obtained in the eleventh part.

13. The thirteenth part is devoted to a discussion of the results obtained in the twelfth part.

14. The fourteenth part is devoted to a discussion of the results obtained in the thirteenth part.

15. The fifteenth part is devoted to a discussion of the results obtained in the fourteenth part.

16. The sixteenth part is devoted to a discussion of the results obtained in the fifteenth part.

17. The seventeenth part is devoted to a discussion of the results obtained in the sixteenth part.

18. The eighteenth part is devoted to a discussion of the results obtained in the seventeenth part.

19. The nineteenth part is devoted to a discussion of the results obtained in the eighteenth part.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ ἐκ Βερολίνου λόγιος βαρῶνος Χίλλερους Γαιρετριγγένιος, βα-
θῆς γνώστης τῆς ἀρχαίας καὶ νέας ἑλληνικῆς, ὁ γνωστὸς καὶ ἀγα-
πητὸς παρ' Ἑλλήσι διὰ τὸν ἀκραιφνῆ αὐτοῦ φιλελληνισμόν, τοὺς
εὐγενεῖς τρόπους, καὶ διὰ τὰς πολυπληθεῖς ἀρχαιολογικὰς αὐτοῦ
ἀσχολίας καὶ δημοσιεύσεις κατὰ τὴν ἐνδεκαετῇ ἐν Ἑλλάδι διακο-
νήν, ἔνθα πολλὰ καὶ μάλιστα ἐν Θήρᾳ ἐνήργησε βαρυσημάντους
καὶ δαπανηρὰς ἀνασκαφὰς ἰδίῳι ἀνελώμασιν, ἐδημοσίευσεν ὁμιλίαν
ἀπαγγεληθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τῇ 12 Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους ἐν τῇ
αἰθούσῃ τοῦ ἐν Ροστόκκῃ πανεπιστημίου ἐνώπιον λογίων ἀνδρῶν
καὶ γυναικῶν συνελθόντων ὑπὲρ ἀνεγερθησομένου πύργου (1) πρὸς
τιμὴν τοῦ ἑναγχοῦ ἀποθνήσκοντος πρίγκιπος καὶ μεγάλου πολιτευτοῦ
τῆς Πρωσσίας Ὁθωνος Βισμάρκου, παραγματοποιημένην περὶ τῶν ἐν
Ἑλλάδι ἀνασκαφῶν, καὶ κοσμουμένην ὑπὸ εἰκόνας παριστώσης ἀνέκ-
δοτον μέχρι τοῦδε ἄποψιν τοῦ ἐν Μαγνησίᾳ τῇ παρὰ τὸν Μαίαν-
δρον θεάτρου, ἔνθα μεταβὰς κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1890 ἀνέσκαψε
περὶ αὐτὰ καὶ ἐντολῇ τῆς γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς καὶ
ἰδίῳι κατόπιν ἀνελώμασι. Τὸ δημοσίευμα ἀφιεροῦ τῇ ἰδίᾳ μητρὶ,
μεθ' ἧς βραδύτερον τῇ 5 Ἀπριλίου 1893 ἐπεσκέφθη ἐκ νέου τὸ ἐν
λόγῳ θέατρον.

Ἐν τῇ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ ὁ κύριος βαρῶνος ἐκτίθησι κατὰ τρόπον ἀ-
πλοῦν καὶ μὴ προαπαιτοῦντα ἀρχαιολόγους πρὸς κατανόησιν, τὰ πο-
ρίσματα τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀνασκαφῶν πείρας,
τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν ἐπιχειρούντων τοιαύτας, τὰς διαφό-
ρους μεθόδους καὶ τὰς ποικίλας περιπετείας αὐτῶν καθ' ὅλα τὰ στά-
δια, καὶ παρέχει οὕτω συμβολὰς χρησιμωτάτας νὰ περιέλθωσιν εἰς
γνώσιν παντὸς φιλομαθοῦς Ἑλλήνος καὶ διασκεδάζουσας πολλὰς
παρὰ τοῖς ἐπιπολαίοις ἐπικρατούσας προλήψεις περὶ τοιούτων ἁλλο-
γενῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας, τῶν θυσια-
σάντων ὑπὲρ αὐτῆς καὶ περιουσίαν καὶ ἀνάπαυσιν, πολυειδῶς οὕτω

(1). Εἶνε στρογγύλος κιονοειδὴς πύργος φέρων ἄνωθεν ὀρειχαλκίνην λεκάνην, ἐν ἣ κατὰ τὰς θερινὰς ἡλίου τροπὰς (21 Ἰουνίου κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον) ἀνάπτονται κατ' ἔτος πυρά. Τοιοῦτοι πυργίσκοι ἀπαντῶσιν ἐν πολλοῖς τόποις τῆς Γερμανίας. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Ροστόκκιος πυργίσκος ἐνεκαίνισθη τῇ 21 ^{Ἰουνίου} ἐνεστῶτος ἔτους 1901.

ἐξυπηρετούντων τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξεγείροντων ἅμα τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἡμετέρων ἀρχαιολόγων, ὥστε νὰ ἀμιλλῶνται κατὰ τὸ ἐνὸν πρὸς τούτους. Ἐν τῇ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ ὁ σοφὸς Γερμανὸς παρεμβάλλει καὶ πληροφορίας περὶ τῶν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἐπιστῆμων καὶ ἰδιωτικῶν αὐτοῦ σχέσεων, κατ' ὄνομα δὲ καὶ γενικῶς οὐκ ὀλίγας εὐνοϊκὰς κρίσεις καὶ ἡθρογραφίαις περὶ ὠρισμένων προσώπων καὶ περὶ διαφορῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ τῶν ἐθίμων τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων, ὅσους ἔτυχε νὰ συναντήσῃ ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐκυτοῦ ἐνεργείας.

Αἱ παρκτηρήσεις αὗται καὶ τὸ προγενέστερον ζηλωτὸν παράδειγμα τοῦ κ. Ἱερωνύμου Ν. Δελένδα ἐξελληνίσαντος ἑτέραν ὁμιλίαν τοῦ αὐτοῦ λογίου, παραγματευομένην περὶ τοῦ ἀρχαικοῦ πολιτισμοῦ τῆς νήσου Θήρας καὶ ἐκφωνηθεῖσαν ἐν Δρέσδῃ τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1897, μὲ ἔκκαμιν νὰ θεωρήσω ὡς ἐθνικὴν ἐξυπνέτησιν τὴν ἐξελληνίσιν τοῦ πονηματίου τούτου, οὗ ἡ ἀνάγνωσις θὰ ἐνισχύσῃ τὸ ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων αἶσθημα καὶ τὸν σεβασμὸν, καθίστησι δ' ἅμα γνωστοτέραν εἰς τοὺς πολλοὺς τῶν παρ' ἡμῖν τὴν συμπαθεστάτην φυσιογνωμίαν ἀνδρός, μεθ' οὗ καὶ προσωπικὴν σχέσιν ἠτύχησα νὰ λάβω, καὶ περιποιήσεων ἔτυχον παρ' αὐτοῦ. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἐπερρώσθη εἰς τὴν ἀπόφασίν μου, ὅσῳ ἐξαίτησάμενῳ μοι παρ' αὐτοῦ κατὰ καθήκον τὴν ἄδειαν τῆς μεταφράσεως, ἐδόθη αὕτη διὰ κολακευτικωτάτης ἐπιστολῆς δι' ἧς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐδηλοῦτό μοι ὅτι θεωρεῖ τιμὴν τὸ νὰ μετενεχθῇ τὸ ἐκυτοῦ πονημάτιον εἰς τὴν ὥραιαν ἡμῶν καὶ ἀγαπητὴν αὐτῷ γλῶσσαν. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐν Μαγνησίᾳ τῇ παρὰ τὸν Μάκινδρον ἀρχαίου θεάτρου τὴν κοσμοῦσαν τὸ πρωτότυπον προθύμως ἀπέστειλέ μοι, ὅπως κοσμήσῃ καὶ τὴν ἐμὴν μετάφρασιν καὶ ταύτην χειρόγραφον ἔτι ἐπεθεώρησεν, ἐγκρίνας τὰς ὑπ' ἐμοῦ γενομένας ἐλαφροὺς εὐρύσεις τοῦ κειμένου καὶ τὰς ἐπισυναφθεῖσας σημειώσεις, ἀπαραιτήτους δι' Ἑλλήνας ἀναγνώστας καὶ ἕνεκα τοῦ διαγενομένου ἔκτοτε χρόνου οὕτως ὥστε καὶ διὰ τοὺς ἀκούσαντας τὴν ὁμιλίαν ἀπαγγελλομένην ἑλληνομαθεῖς καὶ διὰ τοὺς ἐν πρωτοτύπῳ ἀναγνόντας αὐτὴν Ἑλλήνας προσλαμβάνει ἢ ἐμὴ μετάφρασις νέον διαφέρειν.

Οὐκέτι ἀνασκάπτομεν πρὸς ἀνόρουξινθη-
σαυρῶν, οὐς σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει·
ἀλλ' ἀναζητοῦμεν τὴν ἀλήθειαν διὰ
τῆς σκαπάνης καὶ τῆς διανοίας.

ΟΥΪΛΑΜΟΥΪΣΣΙΟΣ-ΜΟΙΛΛΕΝΔΟΡΦΙΟΣ

Ιδιάζουσιν χαρὰν προξενεῖ μοι τὸ νὰ παρίσταμαι πρὸ ὑμῶν ἐξ
οὗτω λαμπρᾶς ἐθνικῆς ἀφορμῆς, οἷα ἡ ἀνὴδρουσις ἀναμνηστικοῦ πυρ-
γίσκου ἐν ταύτῃ τῇ πόλει εἰς τὸν πρῶτον καὶ μέγιστον πολιτευ-
τὴν τῆς Γερμανίας, ὅπως ἐκθέσω ὑμῖν περί τινος ἐπιτηδεύματος εὐ-
δοκιμώτατα συνδυάζοντος θεωρίαν καὶ πράξιν, ἐπιστήμην καὶ βίον,
ὅπερ ἐνῶ δὲν εἶνε κύριος σκοπός, τυγχάνει ὅμως ἐν τῶν ἐπιτυχε-
στάτων καὶ ἐξόχων μέσων τοῦ νὰ προσκομίσωμεν εἰς τὴν ἱστορικὴν
ἐπιστήμην νέον ἀξιόλογον ὕλικόν, τοῦ νὰ διαλύσωμεν παλαιὰς ἀμ-
φισβητήσεις, νὰ προβάλωμεν νέας ζητήματα πρὸς λύσιν καὶ νὰ δια-
νοίξωμεν πάντῃ ἀγνωστὰ στάδια ἐρεύνης, οὐχ ἥκιστα δὲ νὰ ἐντεί-
νωμεν τὸ αἶσθημα ὑπὲρ τῶν σεβαστῶν μνημείων τοῦ παρελθόντος,
ἐξ ὧν διδασκόμεθα πῶς πρέπει νὰ τιμῶμεν τοὺς ἡμετέρους μεγάλους
ἀνδρας. — Ἡ λέξις ἀνασκαφή εἶνε πᾶσιν ἡμῖν γνωστὴ καὶ πᾶς λόγιος
ἐν Γερμανίᾳ τηρεῖ ἐν τῷ βάθει τῆς ἐαυτοῦ καρδίας μερίζοντα ἢ ἐλάσ-
σοντα συμπάθειαν πρὸς ταύτην τὴν ἐνσχόλησιν. Πόσοι τέως ἐνο-
ρῶντες ἐν τῇ φιλολογίᾳ μόνον ζῆρὰν κριτικὴν τῶν κειμένων καὶ
γραμματικὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκομένων κλασσι-
κῶν συγγραφέων, ἐνθουσιῶσιν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ φρονουῦσιν ὅτι
αὗται θὰ εἶνε λαμπρὰ καὶ ἐξόχως ῥωμαντικὴ δρᾶσις. Τοῦτο κατῳ-
θῶσαν πρὸ πάντων ἐν Ἰταλίᾳ μὲν αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν περὶ τὸν Οὐε-
σούβιον ἀνασκαφεισῶν πόλεων Πομπηΐας καὶ Ἡρακλείου, ἐν Ἑλλάδι
δὲ ἡ ἰσόβιος ἐργασία ἐνὸς μεκλεμβουργίου ἐρευνητοῦ, τοῦ Ἑρρίκου
Σλειμάννου. Ἀδυνατεῖ πᾶς τις νὰ φαντασθῇ τί παρέχει εἰς τὴν ἀνα-
σκαφὴν τὸ προσιδιάζον αὐτῇ θέλημα καὶ τὴν γοητείαν. Τὸ θέλ-
γητρον τοῦτο ἔγκειται πλειστάκις ἐν μόνῳ τῷ ἀγνώστῳ καὶ παρα-
δόξῳ, ὅπερ περιβάλλει τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν τρόπον τοῦ βίου τοῦ

ἀνασκάπτοντος, ἢ ἐν τῇ διεγερτικῇ λαχειοφόρῳ κυβεῖα, ἥτις εἰς μὲν τὸν ἕνα ἐπιδαψιλεύει σημαντικὰ εὐρήματα, εἰς δὲ τὸν ἄλλον ῥίπτει ἀγράφους λαχνοὺς. "Ὅπως ποτ' ἂν ᾔ, τὸ θέλγητρον εἶνε πρόχειρον, καὶ εὐλόγως. Ἔσται ἐπαγωγὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς λόγους, ἅμα δὲ τὰς μεθόδους καὶ τοὺς σκοποὺς ἐκάστης ἀνασκαφῆς, ἐν μέρει δὲ νὰ ἐπισκοπήσωμεν τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν πορείαν. Ἐν τούτοις θὰ περιορισθῶ ἐν μόνῃ τῇ Ἑλλάδι τοῦτ' ἔστιν ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἑλληνικαῖς χώραις, καὶ δὴ ἐφ' ὅσον γνωρίζω ἐξ ἰδίας πείρας. Συστηματικὴν ὁμιλίαν περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀνασκαφῶν ἀπὸ τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος τῆς Ἰταλίας Κυριακοῦ (1) μέχρι τῆς ἐξερευνησεως τοῦ ἐν Φρυγίᾳ Γορδίου κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος (2) δὲν πρέπει νὰ προσδοκᾷτε ὅτι θὰ ἀκούσητε σήμερον παρ' ἐμοῦ. ἂν δὲ ἡξιοῦτε τὸ τοιοῦτον, οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀντιπρόσωποι τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ ἐνταῦθα πανεπιστημίῳ θὰ ᾔσαν πολλῷ ἀρμοδιώτεροι ἐμοῦ νὰ ἐπιτελέσωσιν ἄλλοτε τοῦτον τὸν ὄντως εὐλογον πόθον.

Ἡ προσωπικὴ μου πείρα ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν περιλαμβάνει διάστημα ἑνδεκα περίπου ἐτῶν. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1890 εἶδον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Οὐίλαμουϊσίου καὶ Βρυκνέρου τινὰς ἥκιστα ἀξιωμακρῶς ἀνεσκαμμέναις θέσεις ἀρχαίων ἐρειπίων ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ὅσα εἶχον ἐνεργήσῃ οἱ προκατόχοι τοῦ Ὁμόλλου ἐν Δελφοῖς. Εὐθὺς κατόπιν διὰ τοῦ Δοιριπελδίου (Dörpfeld) κατὰ τὴν περιήγησιν τῶν ἐταίρων τῆς ἡμετέρας σχολῆς ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπεσκέφθην τὴν Τύρινθα, τὰς Μηκύνας, τὴν Ἐπίδαυρον, τὰς τότε μόλις κατὰ τὸ ἥμισυ ἡρευνημένας ἀρχαδικὰς πόλεις Μεγαλόπολιν καὶ Μαντίνειαν καὶ ἀλλίστα τὴν Ὀλυμπίαν. Κατὰ Ἰούνιον ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ ξενισθῶ ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Σλειμάννου ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Χισσαρλικίου καὶ τὸ πρῶτον ἥδη νὰ ἴδω καὶ

(1). Ἀρχαιολόγος ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19 αἰῶνος περιηγηθεὶς τὰς Κυκλάδας καὶ γράψας λατινιστὶ ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐπισήμων μνημείων τῶν Κυκλάδων.

(2). Ταύτας τὰς ἀνασκαφὰς ἐνήργησαν οἱ δύο ἀδελφοὶ Ἀλφρέδος καὶ Γουσταῦος Κοίρτιος (Körte), γνωστοὶ ὄντες καὶ ἐν Ἑλλάδι διὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ καὶ φιλολογικὰ αὐτῶν ἔργα.

παρηκολούθησά ἐνεργουμένην ἀνασκαφήν, ἣτις ἄμα ἐμελλε νὰ εἶνε ἡ ἐσχάτη τοῦ ἀκαταπονήτου ἐρευνητοῦ. Ἦδη ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου εἶχον ποθήσει νὰ ἐνεργήσω ἀνεξαρτήτως καὶ διευθύνω ἀνασκαφήν· ἐξεπληρώθη δ' ὁ πόθος μου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1890 ὅποτε τῇ προσκλήσει τοῦ Καρόλου Χουμάννου διέτριψα μετὰ τοῦ Ὁθωνος Κέρνου ἐν Μαγνησίᾳ τῇ παρὰ τὸν Μαΐανδρον, ὅπως ἐντολῇ τῆς γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς διευθύνω προκαταρκτικὴν ἐρευναν, ἣν παρηκολούθησαν ἀμέσως μὲν ἡ ἰδία μου μικρὰ ἰδιωτικὴ ἐργασία ἐν τῷ ἐκεῖ θεάτρῳ (1), κατὰ δὲ τὸν ἐπόμενον Μάρτιον αἱ μεγάλα ἀνασκαφαὶ τῶν βερολινίων μουσείων. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἔμαθον κατὰ βάθος, ὅτι καὶ οὐχὶ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν, τὰ καθήκοντα τῶν ἀνασκαπτόντων, ἀπὸ τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων καὶ κατόχων, καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν ἐπιβλέψεως μέχρι τῆς τελευταίας ἐκτυπώσεως, τῆς κατακλειδῆς τῶν δημοσιεύσεων πάντων τῶν προϊόντων καὶ τῶν περιστάσεων τῆς ἀνασκαφῆς, μετὰ τῶν παρομικρουσῶν τέρψεων καὶ ἀνῶν. Κατόπιν ὑπεχώρησεν ἐπὶ τινα ἔτη παρ' ἐμοὶ ἡ τάσις τοῦ ἀνασκάπτειν. Ἐπεχείρισα δύο περιηγήσεις ἀνὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πρὸς ἀνελκίστησιν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἃς ἐπεξειργαζόμεν διὰ τὴν συλλογὴν τῆς βερολινίου ἀκαδημίας. Ἄλλ' αἱ ἐπιγραφαὶ μὲ ἠνάγκασαν νὰ προσφύγω αὐθις εἰς τὴν σκαπάνην. Τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1895, ὅποτε αἱ συστάδες ἀρχαῖκων ἐπιγραφῶν ἐπὶ τιτανώδους βράχου ἐπιτακτικῶς ἐπέβαλλον διασάφισιν, ὅποιαν δὲν ἠδύναντο νὰ παράσχωσι τὰ κείμενα καθ' ἑαυτά, ἀλλὰ μόνη πραγματικὴ κατανόησις τῆς ὅλης τοποθεσίας καὶ τῶν οἰκοδομῶν αὐτῆς. Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ πρώτη μου ἀνασκαφὴ ἐν Θήρᾳ ἐν ἔτει 1896, ἣν μετὰ τριετίαν παρηκολούθησεν ἡ δευτέρα, κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὼς ἔτος ἡ τρίτη. Ἐν τῷ μετὰξὺ ἐδόθη μοι εὐκαιρία νὰ ἴδω ἐργαζομένους ἐν Μιλήτῳ μὲν καὶ Πριήνῃ τοὺς Γερμανοὺς, ἐν Ἐφέσῳ τοὺς αὐστριακοὺς ἀρχαιολόγους, ἐν δὲ τῷ αἰτωλικῷ Θέρμῳ τὸν Ἕλληνα Σωτηριάδην, καὶ ἐν Δελφοῖς νὰ θαυμάσω τὰς ἐκεῖ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς σχολῆς ἐπιτελεσθείσας μεταβολάς. Μέγα χωρίον μετετο-

(1). Ἴδε τὴν εἰκόνα.

πίσθη εἰς ἄλλην θέσιν, σημαντικὸς δ' ἱερὸς περίβολος μεθ' ὧν τῶν ἐπ' αὐτοῦ διατηρουμένων οἰκοδομῶν καὶ ἀφιερωμάτων ἀπηλευθερώθη, τῶν χωμάτων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου δ' ἀνευρέθη τὸ κάτω μέρος τοῦ λαμπροῦ ὀρειχαλκίνου ἡνιόχου, ὃν οὐχὶ ἀστόχως αἰ τότε ἑλληνικὰ ἡμεμερίδες ἐπωνόμασεν τὸν ἐν Δελφοῖς Ἑρμῆν, ἥτοι ἀντίστοιχον κατὰ τὴν σημαντικότητα πρὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους, τὸ κυριώτατον εὑρημα τῶν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐκεῖ γενομένων ἀνασκαφῶν.

Ἐκ ταύτης τῆς ἀτομικῆς πείρας καὶ τῶν ἐντυπώσεων, ἐπιθυμῶ τώρα νὰ σχεδιάσω ὑμῖν εἰκόνα τῆς δράσεως τῶν ἀνασκαπτόντων, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶνε ἐφικτόν. Διότι ἐκάστη ἀνασκαφή ἔχει τὰ ἰδιάζοντα αὐτῇ χαρακτηριστικὰ τὰ ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ τύπου, τοῦ ἀνζητουμένου ἀντικειμένου, μάλιστα δὲ ὑπὸ τῆς ἀτομικότητος τῶν ἐρευνητῶν, ὧν ἡ θέλησις ζωογονεῖ τὴν ἐργασίαν. Ὡς τοιούτους ἔχομεν πρὸ πάντων ὑπ' ὕψει ἀληθεῖς λογίους, μάλιστα δὲ τοὺς διευθυντὰς ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων καὶ σωματείων. Πρὸ τούτου ὅμως πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν ἑτέρας τινὸς τάξεως, τῆς τῶν θησαυρωρῶν. Οὗτοι εἶνε γελοιογραφία ἡμῶν, συχνάκις ὅμως καὶ ἡμέτεροι πρόδρομοι, μέρος δὲ τῶν προθέσεων αὐτῶν, χωρὶς νὰ τὸ ὁμολογῇ, ἔσχε ποτὲ ἐκτάκτως καὶ ἑκαστος ἐπιστήμων ἀρχαιοδίφης. Θησαυρωρῶχοι ὑπάρχουσι καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὧν ἔνιοι αὐτόμαχοι, οἵτινες ἀροῦντες ἢ σκάπτοντες τὸν ἐχυτῶν κῆπον ἢ διανοίγοντες θεμέλια τῆς ἐχυτῶν οἰκίας προσέκοψαν εἰς ἀγγεῖον ἐνέχον ἀρχαῖα νομίσματα· πλὴν δὲ τούτων ἕτεροι οἵτινες διὰ μαγείας ζητοῦσι νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν κυριότητα κατωρυγμένων θησαυρῶν, καὶ ταῦτα οὐ μόνον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Γοιθίου(1) ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Οὕτω διηγοῦνται περὶ γνωστοῦ τινος ἐξ ἐπαγγέλματος ἐρευνητῆς τὴν γραμμὴν τῶν γερμανορρωμαϊκῶν συνόρων, ὅτι ἐνῶ ποτε ὤρισε διὰ τῆς πυξίδος τὰς γωνίας ῥωμαϊκοῦ τινὸς στρατοπέδου, ἔπειτα δ' εὐστόχως ἀνέσκαψε τὰς προὑπολελογισμένους θέσεις, γρη῏ς τις

(1). Ὑπαινιγμὸς εἰς τὸ 13ον ἐπικολυρικὸν αὐτοῦ (Ballade) τὸ ἐπιγραφόμενον θησαυρωρῶχος.

θαυμάσασα ἐπὶ τῇ εὐστοχίᾳ ἰκέτευε τὸν κατχμετρητὴν νὰ μαρτυρήσῃ τὸ ταύτης ὠροσκόπιον, ἐλπίζουσα δυνάμει αὐτοῦ νὰ ἀνεύρῃ θησαυρόν, οὗ ἡ θέσις ἐς τῷ δάσει ἀπὸ πολλοῦ εἶχε φανερωθῇ αὐτῇ δι' ὑπόπτων ἀναλαμπῶν (1). — Ἐπὶ ἐλληνικῶν νήσων, οἷα ἡ λίαν ἀπόκεντρος καὶ βεκκεσέληνος. Ἀστυπαλαίᾳ μεμονωμένῃ καὶ ἡρειπωμένῃ νηίδιαι θεωροῦνται ὡς τόπος ἔνθα πρέπει νὰ ἀνὰζητηθῶσι θησαυροί. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ λάβῃ τις αἰθίοπα συνοδὸν καὶ νὰ σφάξῃ ἐν μεσονυκτίαις ὥραις μέλανα ἀλέκτορα πρὶν ἀρχίσῃ τὴν σκαφήν. Ἐν τοῖς τοιούτοις πρωταγωνιστοῦσιν αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί· πολλὰ ὠραῖα μάρμαρα συνετρίβησεν, διότι ἤλπισεν ὅτι θὰ ἀνεύρωσιν ἐντὸς αὐτῶν χρυσόν. Καὶ εἰς τὸν ξένον, ὅστις ἐπιμύχθως ἐν στενοχώρῳ θέσει καταγίνεται νὰ σκαφήσῃ δυσανάγνωστον ἐπιγραφὴν, ὁ Τούρκος ἀποδίδει πρακτικὰς βλέψεις — ὅτι τάχα ἐν αὐτῇ ἀναγινώσκει, ὅτι κατὰ τὴν δεῖναι καὶ δεῖναι ὥραν πρέπει νὰ μεταβῇ εἰς τὸν δεῖναι καὶ δεῖναι τόπον καὶ ἐκεῖ νὰ ἀνασκάψῃ εἰς τὸ βάθος τόσων καὶ τόσων μέτρων, ὅπως ἀνορύξῃ τὸν θησαυρόν. Εὖρηται δ' ἀρχαῖα ἐπιγραφὰ τῆς ἐποχῆς τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων δυνάμενη νὰ ὑποθάλῃ τυχρὴν τὴν δοξασίαν. Ἐπὶ τῆς νήσου Σερύφου, ἣν λέγεται ὅτι ὁ Περσεὺς διὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Γοργόνος ἀπελίθωσε μετὰ τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτῆς κατοίκων, ἀνὰγράφεται ἐπὶ βράχου ὁ ἐξῆς δακτυλικὸς ἐξάμετρος·

πέντ' ἀπ' ἐμοῦ καὶ πέντ' ἀπὸ σοῦ θησαυρὸν ὄρουγε.

Ὁ πρὸ αὐτοῦ λοιπὸν ἱστάμενος καὶ ἀναγινώσκων ταῦτα δέον ἀφ' ἧς θέσεως ἵσταται καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ἐπιγραφῆς νὰ διαγράψῃ τόξα ἀκτῖνος (2) πέντε μετρικῶν μονάδων· ὁ δὲ θησαυρὸς εὔ-

(1). Παράβαλε τοὺς στίχους τοῦ θησαυροῦ τοῦ Γοιθίου

Stellte wunderbare Flummen....
und ich sah ein Licht von weitem,
und es kam gleich einem Sterne...
Heller ward' s mit einem male
von dem Glanz der vollen Schale...
In des Trankes Himmelsglanze...
Mit der schönen lichten Gabe....

(2). Παράβαλε τοὺς στίχους τοῦ θησαυροῦ τοῦ Γοιθίου,

Und so zog ich Kreis' und Kreise....
Trat er in den Kreis herein.

ρηται ὑπὸ τὸ ἀριστερόν ἢ ὑπὸ τὸ δεξιὸν σημεῖον τῆς τομῆς· ἀλλ' ἡ μετρικὴ αὕτη μόνος ἀτυχῶς δὲν ὀρίζεται ἐν τῷ στίχῳ· ἂν ὡς τοιαύτη ληπτέος ὁ πούς, τὸ πλέθρον, τὸ στάδιον ἢ ὁ παρὰσάγγης, οὐδεὶς θνητὸς δύναται νὰ μαντεύσῃ. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι παλαιὸς τις εὐτράπελος προσέθετο νὰ διαβουκολήσῃ τοὺς χρυσοθήρας τῶν ἐκυτοῦ συμπολιτῶν καὶ ὅτι θὰ ἐπέτυχε τοῦ ἐκυτοῦ σκοποῦ· διότι κατὰ τὸ παρελθόν ἔτι θέρος ὅποτε μετέδκινον ἐκ Κύθνου εἰς Σῦρον μὲ ἡρώτησε μετὰ ζήλου ἀγαθὸς τις Σερίφιος τί φρονῶ περὶ τῆς μαγικῆς ἐκείνης ἐπιγραφῆς.

Πολλῶ ἐπικυνδυνώτεροι τούτων τῶν ἀνθρωπίων εἶνε τάξεις τις κατ'ἐπάγγελμα ἀνασκαφῶν ἐν θέσεσιν ὅπου ἐξ ἀρχαίας πείρας προσδοκῶνται πλούσια εὐρήματα, μάλιστα ἐν ἐκτεταμέναις νεκροπόλεσιν. Μετέρχονται τὸ ἐκυτῶν ἔργον πολλὰκις ἐπὶ δεκαετηρίδας, πλουτίζουσι διὰ μέσου τῶν ἀρχαιοκαπήλων πάντα τὰ μουσεῖα τοῦ κόσμου καὶ ἐπηρεάζουσι τὴν ἐπιστήμην, διότι ἐν τῷ αὐτῶν ἐπιτηδεύματι οὐδαμῶς πρόκειται περὶ κανονικῆς παρατηρήσεως τῶν περιστάσεων τοῦ εὐρήματος, οὐδὲ περὶ καθορισμοῦ τῶν χρονικῶς καὶ τοπικῶς συναφῶν. Οὕτω συνέβη ἐν Τανάγρα, ἔνθα ἀπὸ μικροῦ χρόνου ἀνευρέθησαν οἱ διάσημοι κομφοὶ κέραμοι, οἵτινες κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐκυτῶν ἐμφανίσεως ἐπωλήθησαν ἀντὶ ὑπερόγκων ποσῶν. Οὐδὲν θαυμαστὸν ὅτι παρὰ τοὺς αὐστηροὺς νόμους λάθρα καὶ ταχέως πανταχοῦ ἐκεῖ ἀνέσκαψαν ζητοῦντες· ἀφοῦ δ' ἡ ἔξωθεν ζήτησις ὑπερέβη τὴν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς παραγωγὴν, ἤρξαντο δραστηρίως κητασκευάζοντες κιβδήλους, μεταχειριζόμενοι πρὸς τοῦτο ἐν μέρει γνησίους ἀρχαίας μῆτρας (καλούπια). Ἀπαξ ἀρξαμένης τοιαύτης ἀρχαιοκαπηλίας, ἅπαξ ἀπεμποληθέντος ἀρχαίου τινὸς κομφοτεχνήματος ἐπὶ ὑπερόγκῳ τιμῇματι εἰς λόρδον, ὅπως εἴθισται νὰ καλῶσι τοὺς ξένους περιηγητάς, οἷα λόγου χάριν ἐν Μήλῳ ἡ περίφημος Ἀφροδίτη ἡ νῦν ἐν Λούβρῳ τῶν Παρισίων ἀποκειμένη, διαφθίρονται κατὰ κανόνα τὰ πλήθη τῶν ἐνοικούντων ἐπὶ γενεὰς ὅλας καὶ ἐνοχλοῦσι τοὺς ξένους δι' ἀπιστεύτων ἀξιώσεων. Τοσούτῳ μάλλον ἐπικρουοῦμεν τῇ ἐλληνικῇ κυβερνήσει λαμβανούσῃ δραστήρια μέτρα πρὸς διαφύλαξιν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν τῇ χώρῃ, ἀλλὰ μόνον ἐφ'ὅσον αὕτη πράγματι ταυτοχρόνως φροντίζει ὥστε τὰ ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους ἐναπομείναντα καλλιτεχνήματα καὶ ἐπιγραφὰι προσ-

ηκόντως νὰ φρουρῶνται καὶ περισυλλέγωνται, τὰ δὲ λείψανα τῶν οἰκοδομῶν νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ αὐθιχεύων κατὰστροφῶν· ἄλλως αἰρετώτερον ἀπεμπολούμενα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν νὰ δικιωνίζωνται καὶ γίνωνται κοινὸν θέαμα ἐν πρωτοτύπῳ καὶ ἐν εἰκόσι, καὶ ἀντικείμενον μελέτης καὶ δημοσιεύσεων, ἅμα δὲ καὶ μεγίστη ἀφορμὴ πρὸς διάδοσιν καὶ αὐξήσιν τοῦ φιλελληνισμοῦ, παρὰ νὰ δικτηρήσωσιν εἰκοσαετῇ ἄσημον καὶ φθισικὴν ζωὴν ἐν τῇ γενετείρῃ ὁσημέρα φθειρόμενα, μέχρις οὗ τελέως ἐξαφανισθῶσιν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ὡς συμβαίνει εἰς πολλὰ τούτων μέχρι τοῦδε ἕνεκα τῶν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων, ὅταν αὗται δὲν ἐφαρμόζωνται κατὰλλήλως καὶ δὲν συνυδεύωνται ὑπὸ αὐστηρᾶς τῶν ἀρμοδίων ἐπιβλέψεως· οὕτως ὥστε εἰς νέας λόρδος Ἑλγίνος θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ἐπισύρῃ πρὸς ἐκυτὸν οὐχὶ τὸν φθόνον, ἀλλὰ τὴν ἐπιδοκιμασίαν ἀπάντων τῶν ἐντός καὶ ἐκ τῆς Ἑλλάδος φιλελλήνων. Τοιαύτην κατὰστασιν ὁ ἐπιπολαίως κρίνων χαρακτηρίζει ὡς φθόνον τῶν Ἑλλήνων νομοθετῶν προτιμώντων ἀντὶ τοῦ ἀποτόμου ἐκπατρισμοῦ τὴν βαθμικῶς τελεῖαν ἐκμηδένισιν τῶν ἀρχαιοτήτων. "Ὅτι ὅμως τοῦνκντίον, ἐπ' ἐσχάτων τουλάχιστον, ἡ ἀγαθὴ θέλησις παρὰ ταῖς ἀρμοδίαις ὑπάρχει, καὶ ὅτι ἅμα ἡ προγματικὴ αὐτῆς οὐσιωδῶς ἐβελτιώθη ἀπὸ τῆς ψήφισεως τοῦ νέου εἰς τὸν Καββαδίκαν ὀφειλομένου περὶ ἀρχαιοτήτων νόμου, ἂν καὶ ἀκόμη δὲν γίνεταί ἐκάστοτε ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ γείνη, μετὰ χαρᾶς θὰ ἀνομολογήσῃ πᾶς ὁ χάριν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀγαπῶν καὶ τὴν νέαν (1).

Ἐκεῖναί αἱ λαθραῖαι πρὸς ἀρπαγὴν ἀνασκαφαὶ ἐπήνεγκον ἔστιν ὅτε καὶ ἀγαθὰ ἄνευ παντάπασι τῆς θελήσεως τοῦ ἐνεργοῦντος αὐτάς. Ἡ θέσις τοῦ ἱεροῦ τῶν Καβείρων παρὰ τὰς βοιωτικὰς Θήβας ἀνεγνωρίσθη μόνον ἐκ τούτου, ὅτι ἐφ' ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα ἀνεφάνοντο παρὰ ταῖς ἀρχαιοκαπηλαῖς ιδιόρρυθμα ἀγγεῖα, κερά-

(1). Ἐνταῦθα τὸ κείμενον τῆς ὁμιλίας ὑρῶνθη ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ ῥητῇ συναινέσει τοῦ συγγραφέως. Ὁ ὁμιλῶν ἐπραξε πᾶν τὸ ἐφ' ἐαυτῷ πρὸς σύστασιν ἢ προπαρασκευὴν ἐπιτοπείων μουσειῶν ἐν Θήρᾳ, Πάρῳ Νάξῳ, Μήλῳ, Κέῳ· ὁ δὲ μεταφραστὴς ὑπεβόηθησε τὰς ἐν Πάρῳ καὶ Νάξῳ ἐνεργείας αὐτοῦ κατ' ἀκολουθίαν οὐδέτερος τούτων ἔχει νὰ φοβηθῇ μήπως διὰ τῶν ἑαυτοῦ δηλώσεων παρεξηγηθῇ, ὡς συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς ἀρχαιοκαπηλείας.

μιναι καὶ ὀρειχάλκιναι μορφαί, αἵτινες ἐπὶ τέλους προϋδίδον τὴν αὐτὴν προέλευσιν. Ἡ γερμανικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολὴ ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ἐκεῖ θέσεως, ὅτε ἀκόμη δὲν εἶχον τὰ πάντα ληϊσθῇ. Ἐντεῦθεν ὀφείλομεν τὴν γνῶσιν σημαντικῆς ἐπιχωρίου λατρείας καὶ τεχνικῆς δεξιότητος, ἂν καὶ μὴ τελείας, ἐν τούτοις ἀρχαϊκῆς καὶ τερπούσης διὰ τῶν ἐκυτῆς γελοιογραφικῶν πᾶσιν καρδίαν προδιατεθειμένην εἰς τὸ εὐτράπελον. Ἐτι δυσμενεστέρα ἐφάνετο ἴσως ἡ κατὰστασις ἐν τῷ ἀρχαδικῷ ὀρεινῷ ἱερῷ τῆς ἐν Λιουσοῖς Ἀρτέμιδος· ἀλλ' ἡ ἀρτισύστατος αὐστριακὴ ἀρχαιολογικὴ σχολή, ἡ ὡς πρωτόλεια τοῦ ἐκυτῆς προορισμοῦ ἀναλαβοῦσα ταύτην τὴν ἀνασκαφὴν, ἔσωσεν ἐκεῖ ὃ τι ὑπελείπετο ἀκόμη πρὸς σωτηρίαν. Ἡ δὲ ἐπακολουθήσασα δημοσίευσις τῶν εὐρημάτων ἀρκούντως ἀπέδειξε τὴν τε ἐπιστημονικὴν δεξιότητα τῶν ἀνασκαψάντων, — τοῦ γνωστοῦ ἐπιγραφικοῦ Ἀδόλφου Οὐϊλελμίου (Wilhelm) καὶ τοῦ ἀειμνήστου Ρεϊχέλου — καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν εὐρεθέντων ἀντικειμένων.

Οὕτω ἐφθάσαμεν ἤδη εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα, τὴν κυρίως ἐπιστημονικὴν ἀνασκαφὴν. Τὸ Καβερίον καὶ οἱ Λουσοὶ ἀπέδειξαν ἤδη ὅτι τοιαῦται ἐπιχειρήσεις δὲν γεννῶνται ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλὰ προκύπτουσιν ἐξ ὠρισμένων ἀφορμῶν καὶ συχνάκις ἐκ τινος φυσικῆς ἀνάγκης. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι τοῦτο ἀντιμάχεται εἰς τὰ ἰδεώδη ξένου τινος, ὅστις ἐν Μαγνησίᾳ τῇ παρὰ τὸν Μαίανδρον ἠρώτησεν ἡμᾶς, ἂν πρότερον εἶχομεν ἴδῃ τι ἐκ τῶν ἐκεῖ ἐρειπίων. ὅτε δὲ ἐδέησε νὰ ἀπαντήσωμεν καταφατικῶς, ἀπεφάνητο περιφρονητικῶς, «τότε λοιπὸν ἡ ἀνασκαφὴ δὲν εἶνε σπουδαία τέχνη». Θὰ ἐκάμνομεν ἐντύπωσιν εἰς αὐτὸν ἂν δι' εὐφυοῦς συνδυασμοῦ τῶν, ὡς μὴ ὦφελε, λίαν ἀνεπαρκῶν παραδόσεων ἀρχαίων γεωγράφων, ἢ δι' εὐστόχου χρήσεως τῆς μαγικῆς ῥάβδου ἀνευρίσκομεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἀκριβῆ θέσιν. Ὑπάρχουσι βεβαίως καὶ ἱκαναὶ περιστάσεις καθ' ἃς ἡ ἐνίχνευσις τοῦ θηράματος, τοιοῦτον δ' ἐνταῦθα τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια, μόνον διὰ δεξιᾶς καὶ εὐτυχοῦς ἀναγνωρίσεως πρέπει νὰ πραγματωθῇ. Τοῦτο συνέβη ἐν Ἐφέσῳ. Ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας πόλεως ἦτο ὡς ἔγγιστα δεδομένη διὰ σημαντικῶν εὐρέως διεσπαρμένων ἐρειπίων καὶ τοῦ πενιχροῦ χωρίου Ἀγιασολοῦκ, τοῦ διασώζοντος μεγαλοπρεπὲς τζαμίον ἐκ προγενεστέρας τουρκικῆς ἐποχῆς καὶ λείψανα μεγάλου ὕδραγωγείου ὑπέρων ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὁ Βοῦ-

δος (Wood) ἐν ταῖς μάλιστα φιλάρχαιος, ὅστις δικαιούται νὰ καυχᾶται ἐπὶ τῇ βρεταννικῇ ἐπιμονῇ, ἠθέλησε νὰ ἀνεύρῃ ἐκεῖ τὸν ἐκ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων ἐγνωσμένον αὐτῷ νκὸν τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος τῶν Ἑφρεσίων. Ἐπὶ ὁκτῶ ἔτη ἀνεζήτει κατὰ διευθύνειν σφαλεράν, ὁπότε αἴφνης εὔρε τὴν πύλην τῆς πόλεως ὁπόθεν ἡ ὁδὸς ἦγεν εἰς τὴν γειτνιαζούσαν Μαγνησίαν, ἐκεῖθεν δ' ἔπρεπε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ὑπ' ἀρχαίων συγγραφέων μνημονευομένην καὶ ὑπὸ στοῶς ἐκατέρωθεν περιβαλλομένην ὁδόν, ὅπως ἐπὶ τέλους κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἐντὸς δοκιμαστικῆς ὁπῆς προσκόψῃ εἰς τὸ μαρμαρίνον ἔδαφος τοῦ νκοῦ. Ἀνεῦρε τέλος τὸ θήραμα ἐγγύτατα τοῦ ἰδίου αὐτοῦ καταλύματος, ἐνῷ πρότερον ἀνεζήτει τοῦτο εἰς μεγάλην ἀπόστασιν· ἀλλὰ τότε ἡ ὑπομονὴ καὶ τὰ ὕλικά μέρη ἐπέλιπον αὐτὸν ὅπως καρπωθῇ τὴν νίκην· αὐτὸς ἀνέσκαψε μόνον τὸν νκόν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ περὶ αὐτόν, ἐνθα περιεμόνοντο τὰ πλεῖστα ἐπιστύλια καὶ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα τοῦ νκοῦ, πολυάριθμα ἀφιερώματα καὶ ἐπιγραφαί, ἐν αὐτοῖς δ' ὁ μέγας ὑπὸ τοῦ Πραξιτέλους κεκοσμημένος βωμὸς τῆς θεᾶς· ἐδυσχέρανε δ' ἅμα τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐργασίας διὰ τῶν ὑπερόγκων ἐκχωμάτων ἃ εἶχε συσσωρεύσει, ἄλλως τε καὶ ἡ παλαιότερα πρόσχωσις τοῦ Καῦστρίου πεδίου ἀνῆρχετο ἐκεῖ εἰς ὕψος ὁκτῶ περίπου μέτρων. Ἐκ τῶν σφαλμάτων τούτου εὐηρεστήθη ὁ Χουμᾶννος νὰ καταδείξῃ τί δέον νὰ ἀποφεύγῃ τις κατὰ τὰς ἀνασκαφάς.

Ἐτέρας δοκιμαστικῆς ἀνασκαφῆς μετέσχον τοῦτο μὲν ὡς δράστης, τοῦτο δ' ὡς ἀπλοῦς θεατῆς, ἣν διεξῆγεν ὁ Ὅθων Ρουβενσὸν ἐπὶ τῆς νήσου Πάρου ἐν ἔτεσι 1898 καὶ 1899. Τὸ ἀρχικὸν πρόβλημα ἦτο νὰ ἀνεύρῃ τὸ ἱερὸν τῆς θεσμοφόρου Δήμητρος, ὅπερ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (ς, 134) ἔκειτο ἐπὶ τοῦ πρὸ τῆς πόλεως κολωνοῦ. Γνωστὴ ἐκ τῆς ἱστορίας εἶνε ἡ νυκτερινὴ ἐπίσκεψις τοῦ ἐν Μαρμαρίνῳ νικητοῦ εἰς τὸ ἔρκος τῆς θεᾶς, ὅστις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν καταθρόσκων τὴν αἵμασιάν ἐσπάσθη τὸν μηρὸν ἢ προσέπιαισε τὸ γόνυ, καὶ οὕτω φλαύρως ἔχων μετὰ ἐκκλεικοσκήμερον πολιορκίαν καὶ δῆωσιν τῆς νήσου ἠναγκάσθη νὰ ἀποπλεύσῃ ὀπίσω, οὔτε χρήματα Ἀθηναίοις ἄγων, οὔτε Πάρον προσκησάμενος. Ἡ πόλις ὠκοδόμηται ἐντὸς εὐρυχώρου λιμένος καὶ περιβάλλεται ὑφ' ἰκκινῶν γηλόφων, ὧν πολλοὶ ἀκριβῶς ἐξητάσθησαν. Ἐφ' ἐνὸς

τούτων, ἐπέκειντο τοῦ ἐκ τῆς ἐκυτοῦ θέσεως ἀπὸ μικροῦ ἤδη γνωστοῦ Ἀσκληπιδίου, εὐρέθη περιοχὴ ἀφιερωμένη εἰς τὸν πύθιον Ἀπόλλωνα. Ἐτερον ὕψωμα, Κουνάδος ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων καλούμενον, περιέχει ἐπὶ τινος κλιτύος ὑπὸ τὴν κορυφὴν τὸ βραχυῶδες ἱερὸν καὶ πηγὴν τῆς θεᾶς τῶν τοκετῶν Εἰλειθυίας μετὰ πολυχρίμων λιθίνων καὶ πηλίνων ἀφιερωμάτων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων, ἐγγύτερον δὲ τῇ κορυφῇ βωμὸν Ἀφροδίτης καὶ περίβολον Διὸς ὑπάιου, οὗ τὴν θέσιν κατέχει νῦν ὁ προφήτης Ἡλίας· οὐδὲν ὅμως τῆς Δήμητρος, ἂν καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους εὐρέθη ἐπιγραφὴ μετὰ τοῦ ὀνόματος τῶν Ἐλευσινίων θεοτήτων. Κατόπιν ἐστράφη ἡ ἐλπίς εἰς ἕτερον ὕψωμα παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἀνεπτέρωθησαν αὖθις αἱ ἐλπίδες ἡμῶν ἐκ νέων εὐρημάτων· ἡ προσδοκία ἀνῆλθεν εἰς τὸ κατὰκρύφον· τότε ἀνεφάνη βάσις ἀγάλματος φέρουσα τὸ ὄνομα τῆς δηλίας Ἀρτέμιδος. Ἦτο λοιπὸν τὸ Δήλιον τῆς Πάρου, ἡ ὑψηλὴ σκοπιὰ ἐξ ἧς ἦτο θεατὸν τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῶν Κυκλάδων· τὸ δ' ἱερὸν τῆς Δήμητρος—ἐμεινεν ἄγνωστον μέχρι τῆς σήμερον. Ἀντ' αὐτοῦ ὅμως ἀνευρέθησαν τοσαῦτα σημαντικαὶ θέσεις τῆς παρίας λατρείας, μετὰ δὲ τούτων εἰς τόσον ἰδιόρρυθμος τύπος τῆς ἐφ' ὕψωμάτων προσκυνήσεως, ὥστε ἀσμένως ἐλησμονήσαμεν τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἀρχικοῦ προβλήματος.

Διαφόρως ἢ ἐνταῦθα, κατὰ τὰς πλείους περιστάσεις, καθ' ἃς πρόκειται περὶ εὐρυτέρως ἀνασκαφῆς, πρέπει νὰ προηγηθῇ ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ τόπου, ἡ δ' ἀνασκαφὴ νὰ ἐνεργηθῇ κατὰ ἐνικτὸν σταθερὸν σχέδιον, ὥστε ἡ ἐπιτυχία μέχρι τινὸς βαθμοῦ νὰ εἶνε ἤδη ἐκ τῶν προτέρων ἐξησφαλισμένη. Τοῦτο ἰσχύει ἐπὶ τῶν πολυχρίμων ἐρειπίων νῶν, ὧν ἡ θέσις ἀπὸ μικροῦ χρόνου ἦτο δεδομένη διὰ τῶν περικειμένων λειψάνων οἰκοδομῆς· τοῦτο ἰσχύει ὡσαύτως ἐπὶ τῶν μεγάλων ἱερῶν περιοχῶν τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἀλτίας, τοῦ ἐν Ἐπιδάφυ Ἀσκληπιδίου, τῶν ἐν Δήλῳ καὶ ἐν Δελφοῖς ἱερῶν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐνταῦθα προϋτέθησαν ἰδιάζοντα μεγάλα προβλήματα, ἅτινα ἄμα ἐν μεγάλας διχαστάσεσι καὶ κατὰ ἐνικτὸν σχέδιον τοῦτο μὲν ἐλύθησαν, τοῦτο δ' ἔπρεπε νὰ λυθῶσιν. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει ἐν Πομπηίᾳ, ἐνθα πρόκειται ὁλόκληρος ἀρχαία πόλις, ἧς ὁ περίβολος εἶνε γνωστός, νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τοῦ τεφρώδους αὐτῆς πέπλου. Τοιαῦτα ἀνασκαφὰ ἀπαιτοῦσι βεβχίως συχνάκις ἐτῶν καὶ δεκαετηρίδων ἐργασίαν, ἂν μάλιστα

λιστα οί προσκαπιτούμενοι ὕλικοι πόροι βραδέως προσπορίζονται· αὐταὶ ὅμως παράρχουσιν ἀσφαλέστατα καὶ ἀξιολογώτατα ἀποτελέσματα μόνον ἂν καπορθωθῇ νὰ ἀνκτεθῇ ἢ ἐπίβλεψις αὐτῶν ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τοὺς αὐτοὺς δεδοκιμασμένους ἄνδρας. Οὕτω ἡ Ὀλυμπία ἀπέβη μεγάλη σχολή τῆς τέχνης τοῦ ἀνασκάπτειν, ἡ δὲ δημοσίευσις τῶν ἐκεῖ εὐρημάτων παρδειγματική.

Καθυπέδαλον ὑμῖν δύο τύπους, τὴν δοκιμαστικὴν ἀνασκαφὴν καὶ τὴν ἀποκάλυψιν καθωρισμένου, ἐκ τῶν προτέρων δεδομένου ἀντικειμένου. Ἐννοεῖται ὅτι ἐκάτεροι αἱ κατηγορίαι ἰδὲν διαστέλλονται ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων, συχνότατα δ' ἐξελίσσεται ἡ μία ἐκ τῆς ἐτέρας. Ὅτι δοκιμαστικὴν ἀνασκαφὴν παρκαλουθεῖ πολλάκις συστηματικὴ τοιαύτη εἶνε οἴκοθεν εὐνόητον. Ὅταν ἀφ' ἐτέρου διδῶται ὡς ἀντικείμενον ἐρεύνης ἀρχαία πόλεις, οἷα ἡ Πριήνη, ἡ Μίλητος, ἡ Ἐφεσος, ἡ Θήρα ἐν τῷ συνόλω αὐτῶν, μόνη ἡ ἀποκάλυψις τῶν σημαντικωτάτων οἰκοδομῶν, ὁδῶν, πλατειῶν, φρεάτων καὶ κρηνῶν, τειχῶν καὶ πυλῶν πρέπει ὡς τὰ πολλὰ νὰ ἐπιζητῇται, ἐνῶ πλήρης ἀποκάλυψις πασῶν τῶν ἰδιωτικῶν οἰκῶν σπανίως εἶνε ἱκανοποιητική, τὰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα μέσα συνήθως κατὰ πολὺ θὰ ὑπερβαίνουν τὸν προϋπολογισμόν. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει πρέπει μετ' εὐστοχίας καὶ ἐπιτυχίας νὰ ἀνεύρωμεν τὰ κύρια σημεῖα καὶ ἐκ τούτων νὰ προχωρήσωμεν ὅσον εἶνε ἀνγκυαῖον. Ἐκτὸς τῆς δεδομένης περιοχῆς, ἥτις ἀείποτε μένει τὸ κύριον ζήτημα, πρέπει νὰ κάμνωμεν καὶ κατὰλλήλους ἀποπείρας εἰς τὰ περίχωρα πρὸς ἀναζήτησιν ἀρχαίων τάφων καὶ μεμονωμένων τοποθεσιῶν, καὶ συλλήβδην οὐδεμίαν εὐκαιρίαν νὰ παρλείπωμεν τοῦ νὰ διδασκῶμεν τι προσθέτως, ἐφ' ὅσον δὲν παρκαγωνίζεται τὸ κύριον θέμα. Αἱ ἐν Περγάμῳ ἀνασκαφαὶ ἐγένοντο παρδειγματικαὶ ὑπὸ ταύτῃ τὴν ἔποψιν· ἀρχαιολόγοι καὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου ὡς πορρωτάτω ἀνεδίφησαν κατὰ τὴν τούτων διάρκειαν τὰ περίχωρα, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ συνετέλεσαν καὶ ψυχγωγικὰ ἐκδρομὰ. Κατὰ τι κυνηγέσιον ὁ πρίγκιψ Κρολάθος τότε δ' ὑπολόχατος εὗρε τὴν ἀρχαιοτάτην κυριαρχικὴν ἑδραν τῆς Περγάμου τὴν Τευθρανίαν· κατόπιν δ' ὁ ἀρχαιολόγος διευθυντὴς Κόνζης ἠρεύνησε τὰ ἐρείπια αὐτῆς καὶ ἐξήγαγε τὰ ὀρθὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα.

Ἡ ἐξωτερικὴ πορεῖα ἀνασκαφῆς παρκαλλάσσει ἀπὸ περιστάσεως

εἰς περίστυκιν, νὰ καθυποβάλω δὲ πάσας τὰς δυνατὰς περιπτώσεις δὲν θὰ ἐπέτρεπεν ὁ ἡμέτερος χρόνος. Θὰ προσπαθῆσω λοιπὸν μᾶλλον νὰ παρουσιάσω ὑμῖν δύο ἀνσκαφάς, ἐν αἷς παρευρέθην αὐτοπροσώπως, λαβούσας ἐκάστητε διχοφωτάτην πορείαν, τὴν ἐν Μαγνησίᾳ τῇ παρὰ τὸν Μαίανδρον καὶ τὴν ἐν Θήρᾳ.

Περὶ Μαγνησίας πολλοὶ ἐξ ὑμῶν θὰ ἐδιδάχθησαν κατὰ βάθος ἐκ τῶν διηγήσεων τοῦ Κέρνου, τοῦ διεξαγαγόντος τὸ μέγιστον καὶ χυλεπώτατον μέρος τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ δὲν προτίθεμαι νὰ πραγματευθῶ τόρᾳ περὶ τῆς λατρείας τῆς Λευκοφρυηνῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῶν ἰσολυμπίων ἐορτῶν αὐτῆς, εἰς ἃς συνέρρεε σύμπασα ἡ Ἑλλάς, οὐχὶ περὶ τῆς ἀγορᾶς οὐδὲ περὶ τοῦ θεάτρου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Δοιριπφελδίου μετὰ λεπτότητος ἐξελιχθείσης ἱστορίας αὐτοῦ, ὅσον σημερινὰ καὶ ἂν εἶνε ταῦτα πάντα· ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πορείας τῆς ἀνσκαφῆς, ὅσα ἐγὼ περὶ αὐτῆς ἐξ αὐτοψίας γινώσκω. Ἐνταῦθα προυβάλλοντο ἰδιαιτέρας τεχνικαὶ δυσχερεῖαι. Ὁ νοκὸς τῆς Ἀρτέμιδος, μέγα θεμέλιον μετ' ἐπικειμένων καὶ περικειμένων ὀγκωδῶν σπονδυλῶν καὶ βάσεων κινόνων καὶ κιονοκράνων, τμημάτων τῆς ζωφόρου καὶ ἄλλων μαρμαρίνων δοκῶν, κεῖται ἐν τῇ προσχώσει τοῦ εἰς τὸν Μαίανδρον ἐκβάλλοντος Ληθαίου, ἐπὶ ἐλώδους καὶ πυρετοῦς ἀναπτυσσούσης πεδιάδος. Πρὸ τεσσαρχακονταετίας καὶ ἐπέκεινα γαλλικῆ ἀποστολῆς ὑπὸ τὸν Τεξιέρον ἀνσκαφάσασα ἐκεῖ ἐξέχωσε πλούσια εὐρήματα· ὅτε ὅμως ἐπηκολούθησε τὸ φθινόπωρον μετὰ τῶν τούτου καταιγίδων, ὅλη ἡ περιοχὴ μετεβλήθη εἰς ἔλος, ἐν δὲ μέλος τῆς ἀποστολῆς ὁ ζωγράφος Βουλαγκέρος ἀπέθανεν ἐκ πυρετοῦ. Ἐδίδησε νὰ γείνη διχοπῆ καὶ νὰ ἀρκεσθῶσι νὰ μετενέγκωσι τὰ ἕως τότε ἀνευρεθέντα εἰς τὸ μουσεῖον Λουβρον, ἡ δὲ δημοσίευσις αὐτῶν καθυστέρησε. Μετὰ τεσσαρχακοντα ἔτη καὶ πλέον διελθὼν ὁ Χουμᾶννος μετὰ τοῦ Οὐϊντέρου καὶ Ἰουδείχου ἐκ τῆς θέσεως ἐκείνης, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε χρησιμεύσει ὡς λατομεῖον δι' ἐπίστροφιν ὁδῶν καὶ οἰκοδομῶν τοῦ σιδηροδρόμου, εἶδεν ἀκόμη ὁλόκληρα ἀνάγλυφα τῆς ζωφόρου προεξέχοντα ἐκ τοῦ ἔλους. Αὕτη ἡ παρὰ τήρησις καὶ ἐπιστημονικὴ ὑπὸ τοῦ Πουχεστίνου ἀνακάλυψις τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ νοκοῦ Ἑρμογένους παρεκίνησεν εἰς νέαν ἀνσκαφὴν. Ἀλλ' ὅπως αὕτη ἐπιτύχη ἔπρεπε νὰ ἀποφευχθῶσι τὰ σφάλματα τῆς προτέρης. Οὕτω τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς κατέλυσαν ἐπὶ ὑγιεινῆς θέσεως, ἐν τῷ 3)4 τῆς ὥρας ἀπέχοντι σιδηροδρομικῶ

σταθμῷ Βαλκζικίῳ, ἡ δ' ἐργασία διεκόπτετο ὅσον οἷόν τε κατὰ τοὺς θερμοστάτους θερινοὺς μῆνας. Κατόπιν ἐπὶ τῇ βάσει νέας χωροσταθμίσεως, ἣν αὐτὸς ὁ Χουμᾶννος ὡς εἰδικὸς μηχανικὸς διεξήγαγε, προδιεγράφη σχέδιον ἀποξηράνσεως· περιεβλήθη ὁ νῆος ὑπὸ βαθειῶν τάφρων, κατόπιν δὲ μετωχετεύθη ὅλον τὸ ὕδωρ εἰς τὸν Ληθαῖον διὰ τοῦ παχέος, ὑστέρου ρωμικοῦ, ὀχυροῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ κατὰ διεύθυνσιν σχεδὸν ἐν τέταρτον χιλιομέτρου μακράν, τρία δ' ἔως τέσσαρα μέτρα βαθεῖαν. Ἀνὰ ἕκαστον δάκτυλον μείζονος βάθους ὁ ἀπητεῖτο νὰ ἀνασκαψῶσιν ἔπρεπε πρότερον νὰ οἰκονομηθῇ ἡ παροχέτευσις τοῦ ὕδατος, πρὸς τοῦτο δ' ἀπητεῖτο νὰ βαθύνωσι τὴν ὅλην διώρυχα ἀπὸ τῆς σχετικῆς θέσεως μέχρι τῆς ἐκβολῆς. Ἀλλ' ἐνῷ ἐπίστευον ἤδη ὅτι ἐδέσποσαν τοῦ ὕδατος, ἐπανήρχοντο αἶφνης εἰς τὸ ἄλφα. Ρύαξ μυλῶνος ἦγε δῆλα δὴ ὑπερθεῖν τοῦ περιβόλου τῆς ἀνασκαφῆς, τὰ δὲ τεχνητὰ αὐτοῦ τειχώματα ἤκιστα ἀντεῖχον, ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ μυλωθρὸς συχνάκις παρεκέντα αὐτὰ ὅπως διαρρέῃ ἐκαῖθεν τὸ πλεονάζον ὕδωρ ὁσάκις ἤθελε νὰ σταματήσει τὸν μυλῶνα. Τότε μετετρέπετο ἡ μεγάλη ἐπίπεδος κοιλάς πρὸς δυσμὰς τῆς περιμέτρου τοῦ ναοῦ εἰς ἕλος, ἐνθα ἐκυλίωντο βουβάλοι καὶ γηθοσύνας χελῶναι περιεφέροντο, κατὰ δὲ τὸ ἔκρ ἀνέθικλλον κάλλιστα κίτρινα καὶ λευκὰ κρίνα, — λαμπρὰ τοπογραφικῇ εἰκῶν, δυσάρεστος ὅμως διὰ τὴν περιοχὴν τοῦ ναοῦ, ἣτις ἐντεῦθεν ἀδικλείπτως ἐπλημμύρει. Οὕτω ἀπεφάσισε κατ' ἀνάγκην ὁ Χουμᾶννος νὰ ἀποξηράνῃ διὰ τάφρων καὶ τὴν γειτονικὴν θέσιν, ὅποτε ἀνεῦρε λαμπρὸν χώρον, τὴν ἀρχαίαν πολιτικὴν ἀγοράν, ἣν καὶ πρότερον ἤδη ἐκεῖ ὑπέθετον, μετὰ τῶν ἐκ διπλῆς σειρᾶς κιόνων στοῶν αὐτῆς καὶ τοῦ μακροῦ ὑπὸ ἐπιγραφῶν κεκαλυμμένου τοίχου, τοῦ τοσαῦτα διδάξαντος ἡμᾶς περὶ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας καὶ τῶν δικλείκτων· ἐντὸς δὲ τῆς θέσεως ἐν κομφοτέχνῃ τῆς οἰκοδομικῆς, τὸν ναὸν τοῦ Διὸς σωσιπόλιδος. Αὕτη ἡ ἀνασκαφὴ ἦτο λοιπὸν θρίαμβος τῆς μηχανικῆς, καὶ μόνοι ἀνὴρ οἷος ὁ Χουμᾶννος, ὅστις πλὴν τοῦ εὐφυοῦς αὐτοῦ βλέμματος διὰ τὰ λεπτότατα τοπογραφικὰ σημεῖα κατεῖχε καὶ πλήρη γνῶσιν τῶν τεχνικῶν μέσων, ἠδύνατο νὰ τολμήσῃ νὰ θέσῃ τὴν σκαπάνην ἐκεῖ ὅπου οἱ πρόδρομοι αὐτοῦ εἶχον νουαγήσῃ. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰ μεγάλα πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς ἀνιχόμενον τὸ πέρας τῆς ὑπὸ τῶν βερολινίων μουσείων γενησομένης δημοσιεύσεως. Μικρὸν ὅμως ἐπεισὸδιον σχετιζόμενον πρὸς τὸν προ-

ρισμὸν τῆς παρούσης ἐσπέρας δὲν πρέπει νὰ παρίδω τόρα. Ὁ Χουμῆννος δὴλα δὴ ἔδωκε τότε εἰς τὸν ἐκυτοῦ φίλον τὸν ἐν Λαυχαμμέρφ διευθυντὴν Χαλβαύερον πρὸς χημικὴν ἀνάλυσιν σιδήρεά τινα συνδετικὰ τῶν σπονδύλων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἡ ἀνκλυτικὴ ἐξέτασις ἐγένετο κατ' ὅλους τοὺς κανόνας· ἀλλ' ὁ κάλλιστα δικτηρούμενος ἐκ τῶν σιδηρῶν συνδέσμων ἐξελέχθη νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν πρίγκιπα Βισμάρκον ὡς βάρος συνέχον τὴν πρόχειρον αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν, ἐφ' οὗ ἀνεγράφη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή, — ἥτις ἀτυχῶς ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Κέρνου ἐκδοθείσῃ συλλογῇ τῶν μηχανησιακῶν ἐπιγραφῶν ἐδέησε νὰ παραλειφθῇ.

«Σοὶ πρίγκιπι Βισμάρκω τῷ σιδηρῷ ἀρχιγερμμετεῖ
Ἑρμογένης ἐν Μαγνησίᾳ δικαιοσυστῶ ἔτει πρὸ Χριστοῦ
τοῦτον τὸν σίδηρον ἐχάλαυσε.
Χουμῆννος ἀνευρὼν αὐτὸν ἐν τῷ Ἀρτέμιδος ναῷ μετὰ δισχίλις ἔτη
ἀπέστειλε Χαλβαύερω
τῷ δόντι αὐτῷ τότε τὸ σχῆμα,
ἐν ᾧ δικτελέσει μαρτυρῶν,
ὅτι τὸ ὑπὸ σοῦ πεποιημένον ἐπὶ χιλιετηρίδας παραμένει.
τῇ πρώτῃ Ἀπριλίου τοῦ 1848».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Μαγνησίας τῆς παρὰ τὸν Μάκινδρον.

Περὶ δὲ τῶν ἰδίων ἐμυτοῦ ἐν Θήρᾳ ἀνσκαφῶν ἐμνήσθην ἤδη ὑμῖν ἐν οἰκείᾳ θέσει. Ἐνταῦθα τὸ πρόβλημα, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἦτο καθαρῶς ἐπιγραφικόν, ἠρῶνθη βαθμηδὸν σὺν τοῖς εὐρήμασιν. Αἱ ἐπιγραφὴ καὶ ἡ γλῶσσα εἰς καθορισμὸν τοῦ ἐφηβείου καὶ τοῦ δεσποζόντος τῶν περιχώρων ναοῦ τοῦ Κερναίου Ἀπόλλωνος. Παράδοσις ἐκ προγενεστέρων ἐπιπολιῶν ἀνσκαφῶν ἀπαντῶσιν ἐν βιβλίοις καὶ διεσπαρμέναι συντρίμματα περιφρονηθέντα ὑπὸ τῶν προγενεστέρων ἐρευνητῶν καὶ καταλείμμενα ἐκεῖ προεδήλουν τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας πόλεως· ἀνευρέθη ἡ ἀγορὰ, ἥς ἡ γνῶσις κατὰ μικρὸν ἠρῶνετο ἐν ταύτῃ τῇ θέσει κύρια τινα οἰκοδομήματα, ἡ βασιλικὴ στοά, ἡ παρυσιαῖος, οὐσα ἡμῖν τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τῶν ἐλληνικῶν βασιλικῶν μετὰ μιᾶς σειρᾶς

κίωνων ἐν τῷ μέσῳ, ὁ τῷ Διονύσῳ καὶ τοῖς Πτολεμαίοις ὀφεικότερον δὲ τῇ τῶν Κασιάρων λατρεῖα καθιερωμένους ναὸς, ρωμαϊκὸν βυλινεῖον καὶ πολλὰ ἄλλα, ἅμα δὲ πληθὺς ἐπιγραφῶν καὶ γλυπτικῶν ἔργων. Τότε ἠελέησαμεν νὰ ἀνεύρωμεν καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ τὸ πρῶτον ἀνκακλυφθέντος εἰς τὸ ἄκρον δὲ τῆς πόλεως κειμένου ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Παρηκολουθήσαμεν λοιπὸν τὴν κυρίαν ὁδὸν τῆς πόλεως καὶ τινὰς παρόδους αὐτῆς, ἐνθα ἀπεκαλύψαμεν πολλὰ ἱερὰ καὶ ἰδιωτικὰς οἰκίας. Τέλος ἐξήγειρε τὸ διαφέρων ἡμῶν ἡ ὑψίστη κορυφὴ τοῦ ὄρους τῆς πόλεως. Ἐφῆρεν αὕτη ναὸν ἢ σημαντικὸν δημόσιον οἰκοδόμημα; Ἡ ὕψ' ἡμῶν τὸ πρῶτον ἀνασκαφεῖσα καὶ ἐκ πολλῶν δωματίων συγκεκλιμένη διώροφος ποτε οἰκοδομὴ μετὰ λαμπροῦ προπυλαίου καὶ ἰδίως εὐρείας πρὸς αὐτὸ ἀγούσης ἀνόδου οὐδὲν κατ' ἐκυτὴν ἐδήλωσεν ἡμῖν. Παρ' αὐτὴν ὅμως ἔκειτο λίαν κατεστραμμένον καὶ διὰ βραδυτέρων μετασκευῶν ἐξηλλαγμένον οἰκοδόμημα ὅπερ πλὴν λημάντων τινῶν γλυφῶν ἐξέφηνεν ἡμῖν λαμπρὰν ἐπιγραφὴν. Ἐκ ταύτης ἐμάθομεν κατὰ τρόπον ὡς μάλιστα αὐθεντικὸν ὅτι ἦτο τὸ γυμνάσιον, ἐξωραϊσθὲν ἐν ἔτεσι 229—226 πρὸ Χριστοῦ ἐράνω τῶν στρατιωτῶν τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου Γ, καὶ ἀνέγνωμεν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς ἐν Θήρᾳ διοικητὰς αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐσημειοῦτο ὠρισμένους προσόδους τῆς φρουρᾶς, ἅμα δὲ τὸν παράδοξον ἀριθμὸν 111 δραχμᾶς, περὶ τῶν κατὰ προσέγγισιν τὸ ἕνατον ὑποτιθεμένου κεφαλαίου χιλίων δραχμῶν. Ἡ ὁμορροία λοιπὸν οἰκία δύναται μετὰ πιθανότητος νὰ θεωρηθῇ στρατῶν ἢ διοικητῶν τῆς ἐποχῆς τῶν Πτολεμαίων. Οὕτω ταυτοχρόνως ἐσφηνίσθη σημαντικὴ περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως Θήρας καὶ ὑπεβλήθη ἐνώπιον ἡμῶν ἡ ὑψηλὴ καὶ φύσει ὀχυρὰ πόλις ὡς ἔρεισμα τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ δυσμενέως τῶν Λαγιδῶν. Τὴν ἀρχαιοτάτην τῆς πόλεως ἀκμὴν εἶχον ἡμῖν ἐν τῷ μετὰ τὴν γνῶσιν πλὴν τῶν ἀρχαίων ἐπὶ βράχου ἐπιγραφῶν αἱ ὑπὸ Ἰωάννου Δραγενδορφίου διεξαχθεῖσαι βραχεῖαι ἀλλὰ τὰ μάλιστα περὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἐν τῇ νεκροπόλει τῆς Θήρας διὰ πολυπληθῶν ἀγγείων τοῦ γεωμετρικοῦ εἶδους, κεράμων καὶ ἐνεπιγραφῶν ἐπιτυμβίων λίθων.

Οὕτω ἐφάνη ἡ πρώτη ἐν ἔτει 1896 ἀνασκαφὴ ὅτι παρέδωκεν ἡμῖν ἱκανὰ σταθερὰ σημεῖα καὶ γραμμὰς, ὅπως δικαιολογήσῃ τὴν ἀπόπειράν μου τοῦ νὰ σχεδιάσω ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς εἰκόνα τῆς θέ-

σεως τῆς πόλεως καὶ τῆς ιστορικῆς αὐτῆς. Ὁ πρῶτος τόμος τῆς δημοσιευσεως τῶν ἀνασκαφῶν ἐξεδόθη μόνα τὰ ἐν τοῖς τάφοις εὐρήματα ἔπρεπε νὰ παρηκολούθῃσιν ἐν δευτέρῳ τόμῳ. Ὅτε ὁμως κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1899 ἐπεσκέφθην αὐθις τὸν τόπον ἔχων ἀναπεπαισμένην τὴν συνείδησιν ὅτι ἐξεπλήρωσα τὸ καθήκον μου, εἰλικύσθην ἐκ νέου τόσον ἰσχυρῶς, ὥστε κατὰ τὸ φθινόπωρον προσέβην εἰς δευτέραν διμνην ἀνασκαφήν, ἣν κατόπιν κατὰ Μάϊον καὶ Ἰουνίον τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους παρηκολούθησε τρίτη ἰσόχρονος καὶ ἡ τελευταία, ὡς ὑποθέτω. Τὸ πρόβλημα ἠδυνήθη καὶ ἐκαθύνθη. Τότε ὄντως προσέμεν νὰ κατανοήσω τὴν ὅλην πόλιν, νὰ καθορίσω τὴν διακλάδωσιν τῶν ὁδῶν αὐτῆς καὶ ὅσον τὸ δυνατόν τελέως νὰ ἀποκαλύψω τὰ σημεντικὰ αὐτῆς μέρη, εἴτε, δημόσια οἰκοδομήματα ἦσαν ταῦτα εἴτε ἀπλῶς ἰδιωτικαὶ οἰκίαι. Οὕτω προσέβην τῷ 1899 εἰς πλήρη ἀποκάλυψιν τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ὅποτε πρὸ πάντων ἀνευρέθη τὸ θέατρον. Κατόπιν ἀνεφάνη εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς πόλεως μεμονωμένον, ὅλως ἰδιόρρυθμον ἱερόν, ὕπερ ἀκόλουθός τις τῶν Λαγιδῶν, Ἀρτεμίδωρος, υἱὸς Ἀπολλωνίου ἐκ Πέργης εἶχεν ἀφιερῶσιν εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ προτιμωμένας μεγάλας καὶ μικράς θεότητας καὶ κοσμήσῃ μετ' ἐπιγραμμάτων καὶ ἀναγλύφων τῶν ἱερῶν ζώων λέοντος, δελφίνος, ἀετοῦ καὶ τῆς ἰδίᾳς ἐκυτοῦ εἰκόνος ἐν εἵδει νομισματοσήμεου, τὰ πάντα ἐπὶ αὐτοφουοῦς τιτανώδους βράχου· ἐπίσημον μαρτύριον τῆς συγκεράσεως Ἀσιατικῆς καὶ ἑλληνικῆς λατρείας κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν. Τέλος κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος 1900 τὸ ἀνώτερον, ὑπὸ ἰδιωτικῶν ὡς καὶ πολλὰ οἰκημάτων κατελειμμένον τμήμα τῆς πόλεως ἀπεκαθάρθεν ἐπὶ ἱκανὴν ἔκτασιν ἀπὸ τῶν ἐκχωμάτων καὶ ἐσχεδιάσθη ἀκριβῶς διὰ τοῦ συνεργάτου μου καὶ χωρομέτρου Οὐίλσκίου· ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησιν τῶν οἰκιῶν θὰ ἔχη σημασίαν συγκριτικὴ μελέτη τῶν ἐξόχων λειψάνων εἰκονογραφημένων τοίχων. Ὁ Οὐίλσκιος ἐμελέτησεν ὡσαύτως ἐπιμελῶς τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν ἔξω τῆς πόλεως, διὰ λεπτῶν δὲ παρητηρήσεων ἐξηκρίβωσε καὶ τὰς μάλιστα κατεστραμμένας θέσεις αὐτῶν. Τὸ νέον αὐτοῦ σχέδιον τῆς πόλεως θὰ δείξῃ ἡμῖν πρῶτον ἤδη τὴν ἱκανῶς πλήρη εἰκόνα ἀρχαιοτέρας ἑλληνικῆς ὕρεινῆς πόλεως μετὰ τῶν ἀνωμαλιῶν αὐτῆς, ἀλλὰ συνάμα μετὰ τῆς καλλονῆς καὶ σκοπιμότητος, θὰ ἀποτελέσῃ δὲ δι' αὐτοῦ ἐντίθεσιν πρὸς τὰς κληρονικὰς κατὰ τὴν ιδέαν τοῦ ἐκ Μιλήτου Ἰπποδάμου καὶ τοῦ

μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατὰ ὁμοιόμορφον σχέδιον οἰκισθείσας ἑλλη-
νιστικὰς πόλεις, οἷας ἀναπαιστωμένον ταύτας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ζώσας
δὲ πρὸ ἡμῶν βλέπομεν ἐν τῇ Ἰωνικῇ Πριήνῃ, χάρις εἰς τὰς ἀνασκα-
φὰς τοῦ Οὐειγάνδου καὶ Σχαρχδέρου, (Schrader). Καίτοι δ' ἡ Θήρα
παραστάθη ἐν ἑλληνικαῖς ἐφημερίσιν ὡς ἑλληνικὴ Πομπηΐς, ἀναγκάζε-
ται ὁ ἀνασκαφεὺς νὰ ἀποσοβήσῃ ὡς ἄγαν τιμητικὴν ταύτην τὴν παρο-
μοίωσιν· τὸ ἐν Θήρᾳ ἡφίστειον δὲν παρουνοῖσσε τόσον καλῶς διὰ τὴν
δικτήρησιν τῆς ἀρχαίας πόλεως ὅσον ὁ Οὐεσσόβιος διὰ τὴν Πομπη-
ϊκὴν. Ὅπως δὲ ποτε ἐπράττεμεν πᾶν τὸ ἐφ' ἡμῖν ὅπως δικαιοῦσμεν
τὸν παραλληλισμὸν πλέον ἢ ὅσον ἡδύνετο νὰ ἐφαρμοσθῇ οὗτος πρὸ
ἐνὸς ἑτοῦς.

Ἡ ἀρχαία πόλις Θήρα κεῖται ἐπὶ ὄρους εἰς τὴν θάλασσαν προ-
εξέχοντος, Μέσα βουνοῦ ἐπικαλουμένου, ὑψουμένου μέχρι 369 μέ-
τρων, κατέρχεται ἀποτόμως ἀπὸ τριῶν πλευρῶν καὶ χωρίζεται ἀπὸ
τοῦ ὑψηλοτέρου ὁμόρου ὄρους διὰ βαθέος ζυγοῦ. Εἶνε ἐξόχως ὠραία
θέσις, ὁ δ' ἐπηλὺς σχεδὸν ἐπιφανθάνεται ἐκεῖ ἐπάνω, ὅτι πρὸ μι-
κροῦ ἔχει ἴδῃ ἔτι ὠραιότερον καὶ θαυμαστότερον, τὰς ἀποκρήνους
ἐσωτερικὰς παρειὰς τοῦ ἐσβεσμένου ἡφιστείου καὶ τὰς αἰνιγματώ-
δεις ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις ἀπὸ τοῦ βυθοῦ ἀναδυσάσας κορυφὰς τῶν
Καυμένων. Ἐκεῖ ἐξωογόνει τὴν εἰκόνα κατὰ τὸ ἄνω χεῖλος τοῦ σκο-
τεινοῦ γιγαντίου κρατῆρος πληθὺς εὐανθῶν γοητευτικῶς λευκῶν το-
ποθεσιῶν. Τοῦναντίον ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς ἀρχαίας πόλεως εὗρομεν
μόνον νηίδιον τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, παρ' αὐτὸ δ' οἰκί-
σκον μετὰ δύο θαλάμων, ἀνεγηγερμένον, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἐπὶ ἀρ-
χαίου μυρσωλείου. Ὁ εἰθισμένος εἰς τὴν χλιδὴν τῶν μεγαλοπόλεων
καὶ θέλων νὰ δικτρίψῃ ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ συμπαραλάβῃ πάντα τὰ χρει-
ώδη, σκηνὴν καὶ κλίνης, ἐδῶλιν καὶ τραπέζας, ποτὰ καὶ τεταρχευ-
μένας τροφάς, ἅμα δ' ἀνθρώπους τεταρχμένους ἐπὶ τὴν τούτων δια-
κονίαν. Μάγειρος καὶ παραμάγειροι ἐπεμελοῦντο τῆς σωματικῆς εὐ-
παθείας τῶν μετὰναστῶν· διὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὅμως σκοποὺς
αὐτῶν σημαντικώτατον πρόσωπον ἦτο ὁ ἐκ Μαγουλιάνης τῆς Ἀρ-
καδίας γέρον Ἀγγελῆς Κοσμοπούλος. Πᾶς ὁ ἐν Ἀθήναις σχετισθεὶς
μετὰ τῆς γεωμνηκῆς σχολῆς καὶ τῶν ἐργασίῶν αὐτῆς γινώσκει τοῦ-
τον τὸν ἄνθρωπον. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφῶν
ἦτο ἀδιαλείπτως ἐνεργὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς σχολῆς. Οὐδεμίᾳ με-
γάλῃ ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον περιοδίᾳ ἐγένετο χωρὶς νὰ ἀναλάβῃ

οὗτος τὴν ἀνωτάτην εὐθύνην διὰ τὴν ἱππασίαν καὶ συντήρησιν πάντων τῶν μετόχων κατὰ τὴν πορείαν ἀνὰ μέσον τῆς ἀρχαδικῆς καὶ ἡλεικῆς ὀρεινῆς χώρας. Φορῶν τὴν ἐθνικὴν ἑλληνικὴν στολὴν, τὴν φουστανέλλαν, ἔχων εὐρεῖαν καὶ πολιὰν ἡδὴ γενειάδα, καὶ τιμίαν, ἡμερον καὶ νοήμερον ὅψιν εἶνε εἷς τῶν ἀρίστων καὶ συμπληθικωτάτων ἀντιπροσώπων τοῦ ἀδικηθόρου σφριγώντος ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁλοψύχως ἀφωσιωμένος εἰς τὰ πράγματα καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐκυτοῦ κυρίου. Κέκτηται ἀπεριόριστον κύρος ἐπὶ τῶν ἐκυτοῦ ἐργατῶν, οὓς μεταχειρίζεται δικαίως καὶ μετὰ σπανίας ἀμεροληψίας, μὴ ἐπιτρέπων δ' αὐτοῖς ἀμελείας. Οὗτοι οἱ ἐργάται ἦσαν κατὰ μέγα μέρος μισθωτοὶ γεωργοὶ καλλιεργοῦντες τὰς πολυκρίθμους ἀμπέλους, πλὴν δὲ τούτων λεμβούχοι καὶ μικροὶ κτηματικοί, πάντες λαὸς φιλόπονος, καὶ ὀλιγαρκῆς. Ἀρὰ τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου ἡγείροντο, ἐξαιρέσει δ' ἡμιοριαίας διακοπῆς διὰ τὸ πρόγευμα εἰργάζοντο μέχρι μεσημβρίας, κατόπιν ἀνεπαύοντο μίαν ὥραν καὶ ἡμίσειαν, μεθ' ὃ ἐπανελάμβανον τὴν ἐργασίαν ἀδιακόπως μέχρι δύσεως τοῦ ἡλίου. Δὲν εἶνε μὲν αἱ θεριναὶ ἡμέραι ἐν Ἑλλάδι τόσον μακραι ὅσον ἐν τῷ ὑψηλῷ βορρᾷ· ἂν ὅμως ὑπολογίσῃ τις αὐτὰς ἀπὸ τῶν 4 1) 2) πρῶτ' μέχρι τῶν 7 1) 2) ἐσπέρας ἀφαιρέσῃ δ' ἐκ τούτων δύο ὥρας, ὑπολείπονται πάντοτε τρισκαίδεκα ἐργάσιμοι ὥραι, πολλῶ πλείους δὴλα δὴ τῆς ὀκταώρου κανονικῆς ἐργασίας τῶν ἡμετέρων κοινωνιστῶν. Ἀλλὰ καὶ τοσαῦται δὲν ἤρκουν νὰ καταπονήσωσι τοὺς ῥωμαλέους ἀνδρας. Ἐν φεγγαβόλοις σεληναίαις νυξὶν συνήντα τις αὐτοὺς ἀκόμη μέχρι τοῦ μεσονυκτίου κεκρυμμένους ὅπισθεν ἀρχαίου τοίχου πρὸς παρκαμόνευσιν κονίλων, πολλοὶ δὲ κατήρχοντο δρομητοὶ ἐκάστην νύκτα τὴν ἀπόκριμνον κλιτὺν καὶ πάλιν ἀνήρχοντο πρὸς τὸ ὑπὲρ τὴν ὥραν ἀπέχον χωρίον Γωνιάν, ὅπως ἐπισκεφθῶσι γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν ἐπιχειρήσωσι προσθέτους μικρὰς ἐργασίας ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ κήπῳ· ἅμα δὲ τῇ τοῦ ἡλίου ἀνατολῇ ἦσαν πάλιν ἀκριβῶς παρόντες διὰ τὴν ἡμετέραν ἐργασίαν. Ἄλλοι ὠκοδόμησαν ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ἡμετέρων ἐκχωμάτων ἀπλᾶς καλύβας ἐκ λίθων καὶ χώματος ἐν αἷς διενυκτέρευον προφυλασσόμενοι ἀπὸ τῆς δρόσου καὶ τῶν λαϊλάπων. "Ὅτε δ' ὁ Οὐτίλσκιος νύκτα τινὰ ἔκλυσε πυροτέχνημά τι ὅπως ἐορτάσῃ τὴν συντέλεσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ παρ' ἐμοὶ ἐκπονηθέντος σχεδίου τῆς Μιλήτου, συνῆλθον οἱ ἐργάται περὶ ἡμᾶς, ἐχάρησαν διὰ τὴν βεγγαλικὴν φωταγώγησιν τῆς βασι-

λείου στοᾶς καὶ ἦδον τὰ ἐκυτῶν ἄσμηκτα, ἐν οἷς πικρὲν ἐβαλλον καὶ αὐτοσχεδίους στροφὰς εἰς ἡμᾶς ἀναφερομένας· ἐπὶ τέλους συνεδύαξαν τὸ ἄσμη μετὰ κυκλίου χοροῦ περὶ ἡμᾶς, καθ' ὃν ὁ σύρων αὐτὸν ἐκ περιτροπῆς ἤλλαξε. Μόνον μεθ' οὕτως ἀκμύων καὶ προθύμων ἐργατῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἐνὸς Ἀγγελῆ ἦτο δυνάτὸν ἐν τὸς ὀκτὼ μηνῶν νὰ ἀποκχλύψωμεν τόσον ἐκτεταμένην περιοχὴν.

Συνκρῶς πρὸς τοὺς ἐργάτας προσήκει νὰ γείνη μικρὸς λόγος καὶ περὶ πεζοτάτου ἀλλ' ἀναγκαιοτάτου πράγματος, τῆς ἀποκομιδῆς τῶν διὰ τῆς σκαπάνης ἐκχουμένων χωμάτων καὶ λίθων. Αὕτη ἐπετεύχθη παρ' ἡμῖν διὰ χειροκινήτων ἀμαξίων, ἀφοῦ ἐντὸς ὀλίγου ἀπερρίψαμεν ἐν ταῖς πλείεσταις περιστάσεσι τὸν μεταγωγικὸν κόφινον ὡς ἀκχάλληλον. Περὶ τὴν τοποθέτησιν ἐπιτηδεῖον πρὸς τοῦτο ἀμαξιτῶν δρομίσκων ἀπεδείχθη ὁ ἡμέτερος Ἀγγελῆς μέγας, εἶνε δὲ πρᾶγματι οὐχὶ ἀδιάφορον εἰκοσι ἀμαξήλαται νὰ εἶνε εἰς θέσιν ἀνὰ δύο ἢ τρία λεπτά τῆς ὥρας νὰ πληρῶσι τὰ ἐκυτῶν ἀμαξίδια, νὰ ἐκκενῶσι καὶ νὰ ἐπανέρχωνται. Κατὰ ῥοὴν ἐχώρησεν ἡ ἐργασία κατὰ τὴν ἀπόκρημνον νοτιοδυτικὴν κλιτύν, ἔνθεν χῶμα καὶ λίθοι διὰ μιᾶς κατεκρημνίζοντο εἰς βάθος 300 μέτρων χωρὶς νὰ μᾶς ἐνοχλήσωσι πλέον. Τὸ ἀντίθετον δὲ συνέβη ἡμῖν κατὰ τὴν ἐκ πολλῶν ὑπερκλήλων ἐπιπέδων ἐσχηματισμένην ἀνατολικὴν κλιτύν, ὅτι δῆλα δὴ τὴν ἔτι ἄγνωστον θέσιν τοῦ θεάτρου κατεχώσαμεν διὰ στιβάδος ἐκχωμάτων μέχρις ὀκτὼ μέτρων βαθείας, ἣν μετὰ τρία ἔτη ἐδέησε πάλιν νὰ μετακομίσωμεν. Εὐτυχῶς συνέβηκεν εἰς παρκαμυθίσιν ἡμῶν ὅμοιον πάθημα τοῦ ἀρχηγέτου τῆς ἀνασκαπτικῆς τέχνης Χουμάννου ἐπὶ τῆς ἐφανεῖας τοῦ ἐν Περγάμῳ θεάτρου. — Ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀπεκόμιζον τὰς ἐκβολὰδας εἰς τὸν βαθυδίνην Κλάδον, οὗ τὸ ὀρμητικὸν ῥεῦμα μετέφερεν αὐτὰς εἰς τὸν Ἀλφειὸν καὶ ἀπέθετε περικιτέρῳ πρὸς τὰ κάτω ὡς πρόσχωσιν. Ἐν νεωτέραις μεγάλαις ἀνασκαφαῖς μεταχειρίζοντα συχνάκις πεδινούς σιδηροδρόμους, ὡς ἐν Τροίᾳ, Δελφοῖς, Ἐφέσῳ, Πριήνῃ καὶ Μιλήτῳ. Ἀπὸ κατὰστρωθέντος τοῦ σιδηροδρόμου, μεταφέρει οὗτος ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν πελωρίους ὄγκους καὶ χῶμακτα. Ἀλλ' ἐν ὀρεινῇ πόλει οἷα ἡ Θήρα δὲν θὰ ἦτο ἐκάστοτε εὐχερὲς νὰ ἐξευρίσκωμεν ἐπιτηδεῖους τροχίχας ὁδῶν, ἐκ δὲ τοῦ ἐπιπόνως κατὰστρωθέντος σιδηροδρόμου ἐτυραννούμεθα καὶ θὰ πικρεκινούμεθα νὰ ἀνασκάπτωμεν ἀσημάντους τοποθεσίας μόνον διότι ἔκειντο προσφόρως,

σημαντικὰς δὲ νὰ παραλείπωμεν. Πᾶν τοῦναντίον τὰ εὐκίνητα ἀμ-
ξιδικὰ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀγγελῆ προσηρμύζοντο εὐθὺς εἰς πᾶ-
σιν μετὰτροπὴν τοῦ σχεδίου τῆς ἀνασκαφῆς. Ὅθεν αἱ μέθοδοι ἐν
γένει τῆς ἀνασκαφῆς πρέπει νὰ ρυθμίζωνται ἀναλόγως τῆς χώρας
καὶ τοῦ ἀντικειμένου, ὡς ἐν τῇ πολεμικῇ παρατάξει δὲν πρέπει
πανταχοῦ νὰ ἐφαρμόζεται τὸ αὐτὸ σχῆμα Γ'.

Περὶ τῶν ἰδιαιτέρων εὐρημάτων ἅτινα ἐν ταῖς δημοσιεύσεσι
τῶν ἀνασκαφῶν συχνάκις καταλαμβάνουσι τὴν πρώτην, ἔστιν ὅτε
δ' ὡς μὴ ὠφελε, τὴν μόνην θέσιν, μόνον γενικὰς παρατηρήσεις δύ-
ναμι ἐνταῦθα νὰ κάμω. Πολλὰ τὰ εἶδη τῶν τοιούτων εὐρημάτων,
ἀγάλματα, ἐπιγραφαί, χαλκᾶ, πῆλιν καὶ παντοῖα ἐντάφια. Πλὴν
τῶν ἐν ταῖς τάφοις ὄντων ἢ ὡς ἔγγιστα θέσεις εἶνε ἤδη γνωστή, ταῦτα
τὰ εὐρήματα ἥκιστα δύναται νὰ προῖδῃ τις καὶ συνεπῶς ἀποτε-
λοῦσι τὸ κυρίως ἀνυπολόγιστον, ὅπως τυχαῖον στοιχεῖον κατὰ τὴν
ἀνασκαφήν. Ὁ ἀνασκάπτων μόνον χάριν τυχαίων εὐρημάτων οὐδα-
μῶς εἶνε ἐπιστήμων ἐρευνητῆς ἀλλ' ἀπλοῦς θησκαυωρύχος ἢ χρυσο-
θήρας· ἐντελῶς ὅμως οὐδεὶς δύναται οὐδὲ πρέπει νὰ ἀπόσχη τοι-
ούτων εὐρημάτων, ἅτινα πολλάκις ἀποζημιούσι μακρὰν καὶ ἄγονον
ἐργασίαν. Ποσάκις μάλιστα ἐπικαίρως ἀνακαλυφθὲν τεμάχιον ἐπι-
γραφῆς ἢ ἀγάλμα ἤγαγεν εἰς τὴν ὀρθὴν ὀνομασίαν οἰκοδομῆς ἢ καὶ
ὅλης πόλεως. Ὅταν δὲ τὰ εὐρήματα ἐπακολουθήσωσι, τότε ἄρχε-
ται ἡ σύντονος ἐργασία ἐκ μέρους τῶν διευθυνόντων τὴν ἀνασκαφήν.
Ἀπαιτεῖ μεγάλην προσοχὴν τὸ νὰ ἐξαχθῇ μακράρινον ἀγάλμα οὐ-
τὼ ἐκ τῆς γῆς, ὥστε νὰ μὴ ἴδῃ τις ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἐλαχίστην ἀμυ-
χὴν σκαπάνης· ἐπειδὴ δ' ἐν ἐκάστῳ κτύπῳ ἢ κεντήματι ἐπὶ τοῦ
ἐδάφους δὲν δύναται νὰ προῖδῃ τις μήπως ὑπ' ἐκείνην τὴν θέσιν
κεῖται κεκρυμμένον ἀξιόλογον καλλιτέχνημα, δύναται νὰ θεωρηθῇ
οἶονε εὐτυχὲς συγκυρία ὅτι ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους ἦλθεν εἰς
φῶς μετὰ σώας ῥινός. Εὐθὺς ὡς τὸ μάρμαρον ἀνιχνευθῇ πρέπει προ-
φανῶς νὰ γίνηται ἡ ἐργασία μετὰ μεγίστης προφυλάξεως καὶ σιδη-
ρᾷ ἐργαλεῖα ὡς οἷόν τε νὰ ἀποφεύγωνται. Παρὰ τάφοις ἢ κοίταις
εὐρημάτων διεσπαρμέναις ἐκ μικρῶν κεράμων ἢ χαλκίνων ἔργων,
οἷα ἀπαντῶσι παρὰ σημαντικοῖς βωμοῖς, ἀνθρώπιναι δάκτυλοι ἢ
μικρὰ κοιλίαρικὰ εἶνε ἐνίοτε τὰ μόνα ἀσφαλῆ ὄργανα, συχνάκις δὲ
πρέπει νὰ κοσινίζηται τὸ ἀνασκαλευθὲν χώμα, ὅπως μὴ ἀπολε-
σθῇ ἐλάχιστόν τι σύντριμμα. Ταῦτα πρέπει νὰ παρακολουθήσῃ ἡ

ἐπίπινος περιγραφὴ τῶν εὐρημάτων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῶν περιστάσεων, ἐξ ὧν μόνων πολλάκις ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιστημονικὴ τούτων ἐκτίμησις. Ἰχνογράφησις καὶ φωτογράφησις παρέχουσιν ἐνταῦθα ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας. Πρὸς ταῦτα συνδέεται ἡ καθάρσις καὶ ταξινόμησις, ἡ ἐν μουσεῖῳ τοποθέτησις καὶ τέλος ἡ δημοσίευσις. Τοῦτο εἶνε εὐρὺ θέμα, οὗ ἐνταῦθα μόνον ἀκροθιγῶς δυνάμεθα νὰ ἐπιληθῶμεν. Ἐδῶ προσήκει εὐφήμεως νὰ μνημονευθῇ καὶ τὸ πάνινον περικάλυμμα, δι' οὗ ἡ κυρία Σλειμάννου προφύλαττε τὰ χρυσᾷ τρωϊκᾷ εὐρήματα τοῦ ἐαυτῆς ἀνδρὸς ἀπὸ τῶν περιέργων βλεμμάτων τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν Τούρκων ἐποπτῶν. Τούτου δὲν ἦτο χρεῖα βεβαίως ἐν Θήρᾳ, ἔνθα ἐν ὁμονοίᾳ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως προσεπαθοῦμεν νὰ ιδρύσωμεν ἐπιτοπίως πλούσιον κατὰ τὸ ἐνὸν μουσεῖον, καὶ οὐδέποτε ἐγνώσθη περίστασις καθ' ἣν νὰ ὑπεξαίρεθῇ τεμάχιόν τι ὑπὸ ἐργάτου.

Οἱ μέτοχοι τῆς ἡμετέρας ἐπιχειρήσεως ἐνήλκασον συχνάκις, ἕκαστος δὲ τούτων προῆγε τὸ ὅλον συμβάλλων ἰδίᾳς σκέψεις καὶ ἀνεξάρτητον ἐργασίαν. Καὶ ὁ ξένος ἔτι ὁ μόνον ὀλίγας ὥρας διὰ τριῶν ἐπιδρᾷ συχνάκις πλέον ἢ ὅσον αὐτὸς οὗτος φαντάζεται διὰ τῆς πνευματικῆς ἐξεγέρσεως ἣν ἐξ ἄλλου κόσμου μεταφέρει καὶ μεταδίδωσιν εἰς τὸν ἥρεμον κύκλον, καὶ πολλοὶ προσελθόντες ὡς ξένοι προσεχώρησαν κατόπιν ὡς πραγματικοὶ συνεργάται. Παρὰ ταῖς πολυμερέσι προβλήμασιν, ἃ ὑποβάλλει ἀνασκαφὴ τις χωρὶς ὁ ἐργολάβος νὰ τὸ θέλῃ ἢ καὶ χωρὶς νὰ τὸ φαντασθῇ, καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας εἶνε ἐπιβαλλόντως ποθητός, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ καὶ ἐνταῦθα αἱ μέθοδοι τόσον ἐλεπτύνθησαν, ὥστε κατὰ κινὸν μόνος ὁ εἰδικὸς θὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ εὐδουκμήσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἔργου. Ὅσημέρῃ ἀποδίδει σπικνωτέρᾳ περίστασις, οἷα παρὰ τῷ θυμωσίῳ Καβαλλάρῃ ἐν Συρακούσαις, ὅστις αὐτὸς διηύθυνε τὰς ἐκυτοῦ ἀνασκαφάς, περιέγραφε καὶ καταμέτρει, μόνος ἦτο ἱκανὸς νὰ χαράσῃ τὰ ἐκυτοῦ σχέδια ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ, νὰ οἰκοδομήσῃ κατὰ ἴδιον διάγραμμα τὸ ἐκυτοῦ μουσεῖον, ἐν-Ϝ ἐδέσποζεν ὡς ὁ διδάσκαλος τῆς συρακουσίας τοπογραφίας, πρὸ δέκα δ' ἔτι ἐτῶν μὲ περιέφερεν ἐν αὐτῷ μετὰ στοργῆς καὶ εἰδημοσύνης. Κινὼν ἐπικρατεῖ παρὰ μεγάλη ἀνασκαφὴ τοῦλάχιστον ἀρχιτεκτονικὴ, εἰκονικὴ ἀρχαιολογία καὶ ἐπιγραφικὴ νὰ ἀντιπροσωπεύωνται κεχωρισμένως. Ἐν Θήρᾳ εἶχε τὸ πρῶτον κατὰ κειρὸς ἔτι κάλλιον· διὰ τὰς οἰ-

κοδομῆς ἐφρόντιζεν ὁ Δοιριπφέλδιος ὑποστηρίζομενος ὑπὸ τοῦ Οὐίλ-
 βεργίου, διὰ τὰ τῆς γλυπτικῆς ὁ Οὐολτέρσιος, διὰ τὰ ἀγγεῖα καὶ
 ἄλλα ἐντάφια εὐρήματα ὁ Δραγκενδόρφιος καὶ κατόπιν ὁ Ζῆνος
 (Zahn). Ὡςχύτως διὰ τὴν γεωλογίαν καὶ νέαν γεωγραφίαν εὐρο-
 μεν ἀντιπροσώπους τὸν Φιλιψῶνα, διὰ δὲ τὴν φυτολογίαν τὸν Θ.
 Ἐλδερεῖχον. Ὁ Ἀλφρέδος Σχίφος (Schiff) κατηνάλωσε ποτε τρεῖς ἐ-
 βδομάδας εἰς μόνον τὸν σκοπὸν νὰ παρκαλουθῇ τὰ σχέδια δικήμου
 ἐξ ἐπαγγέλματος φωτογράφου ὑπὸ ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνικὴν ἄπο-
 ψιν. Τὴν κατμέτρησιν τῆς ὅλης περιοχῆς τῆς πόλεως εἶτα δὲ καὶ τῶν
 ἀπωτέρων περιχώρων ἀνέλαβεν ὁ χωρομέτρης Οὐίλκσιος. Οὗτος ὁ
 μαθηματικῶς μεμορφωμένος ἐπιστήμων κατέγεινεν, εἴ πέρ τις καὶ
 ἄλλος, εἰς πολυσχιδεστάτους κλάδους, ἄλλως τε καὶ πλεῖστον πάν-
 των χρόνον διέτριψεν ἐν Θήρᾳ· οὐ μόνον κατεσκεύαζε τοὺς ὠραίους
 αὐτοῦ χάρτας, ἀλλ' ἀνέλαβε καὶ μέγα μέρος τῶν μετεωρολογικῶν
 παρατηρήσεων, ὥς ἐν ἔτει μὲν 1896 διεξήγομεν τρεῖς τῆς ἡμέρας,
 τῷ δὲ 1900 δι' αὐτομάτων ὀργάνων καὶ κατὰλλήλων ἐξελεγκτι-
 κῶν παρατηρήσεων. Ἀνεμίχθη κατόπιν πολὺ, ὅσῳκις παρίστατο
 ἀνάγκη, εἰς τὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἀρχαιολογίας καὶ δὴ καὶ
 εἰς τοὺς κλάδους τῆς ἐθνολογίας καὶ ἐπιγραφικῆς. Δὲν διαθρύπτω
 αὐτὸν ἄν πρὸς τιμὴν τοῦ γυμνασίου, ἐν ᾧ ἐπαίδεύθη, προσθήσω,
 ὅτι κατὰ τὰς ὀλίγας ὥρας σχολῆς ἀνεγίνωσκεν ἀσμένως τὸν Ὅμη-
 ρον ἐν τῇ πρωτοτύπῳ γλώσσῃ καὶ ἐποίει ὁμηρικὰς στίχους μεθ'
 ὁμοίας χαρᾶς μεθ' ὅσῃς ἐχειρίζετο ἀλανθάστως τὴν διάλεκτον τῶν
 νέων Θηραίων ἐργατῶν. Ἐγὼ δ' εἶχον ἀνελάβῃ οὕτως εἰπεῖν τὸ
 χαρτοφυλάκιον τῆς ἐπιγραφικῆς, ἥτις κατὰ τὸ πρῶτον μάλιστα
 ἔτος ἀπησχόλει ἐνίοτε πάσας τὰς δυνάμεις μου, καὶ ἤμην φύσει
 διαρκῶς ὑπεύθυνος διὰ τὴν γενικὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν
 ἀντιπροσωπίαν τῆς ἀνασκασκῆς.

Δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμηθῶσι καὶ αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις παρὰ τινι
 ἀνασκασκῇ, καίτοι ἐν οὐδενὶ ἐγχειριδίῳ τῆς ἀρχαιολογίας εἶνε δυ-
 νατὸν νὰ γείνη λόγος περὶ αὐτῶν. Ὁ ἐγγώριος πληθυσμὸς ἐπεδεί-
 κνυτο μέγα δικαίον πρὸς τὰς ἡμετέρας ἐργασίας πρῶτον μὲν ἐκ
 περιεργίας, εἶτα δ' ἐκ πατρικῆς φιλοτιμίας διὰ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐκυτῶν
 ἐδάφους εὐρήματα, ἅτινα ἀνύψουν τὴν μικρὰν αὐτῶν νῆσον πολὺ
 ὑπὲρ τὴν πεφημισμένην κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην Νάξον, ἐπὶ τέλους
 δὲ καὶ ἐκ παραγκματικῆς φιλομαθείας, ἣν ὑπέθαλψε νοήμων ἐπιχώ-

ριος τύπος, αἱ ἡμερίδες «Σκντορίνη» καὶ «Θήρα». Κατὰ τὰς κυριακάς καὶ ἑορτάς προσήρχοντο συχνάκις ομάδες ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πρὸς τὸ ἡμέτερον ὄρος, ἡμεῖς δὲ ἢ ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος περιῆγον αὐτοὺς κατόπιν ἐπὶ ὥρας ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ οἰκοδομὰς τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ προαιρέσει ὥπως οὕτω κρατύνωμεν ὀλίγον καὶ τὸ αἶσθημα πρὸς συντήρησιν τῶν ἐρειπίων. Καὶ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπισκέψεις δὲν ἔλειψαν ἡμῖν κατὰ τὸ ἐνεστώς ἔτος. Πρώτους εἶδομεν τοὺς κοινωνοὺς τῆς ἀνὰ τὰς νήσους ἐκδρομῆς τῆς γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, βραδύτερον τὸν ἐν Ἀθήναις Γάλλον πρεσβευτὴν Ὁρμεσσῶνα μετὰ πολυχρίθμου ἀκολουθίας, ἐν οἷς οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πολεμικοῦ σκάφους Κόνδορος. Ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα ἦτο θερμοτάτη, μάλιστα κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀνῆλθον τὸ ὕψωμα, ἀφοῦ δ' ἐπεσκέφθησαν τὰ κυριώτερα καὶ ἀνεπαύθησαν ἐπὶ βραχύ, κατέβησαν ἑφιπποὶ ἐν πλήρει σκοτίᾳ, φωτιζομένη μόνον διὰ τοῦ ἡλεκτρικοῦ προβολέως τοῦ πλοίου, τὴν πρὸς τὸν λιμέναν ἄγουσαν ἀπόκρημνον ἀτραπὸν. Πολλοὺς εὐπροσδέεστους ξένους ἤγαγεν ἡμῖν καὶ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ συχνάκις χρηματίσαντος ἐν Ἑλλάδι πρωθυπουργοῦ νῦν δὲ πάλιν ἡγέτου τῆς ἀντιπολιτεύσεως κυρίου Θεοδώρου Δεληγιάννη καὶ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Θήρας φίλων αὐτοῦ. Ὁ ἐκκλιεβδόμηκοντούτης πολιτευτὴς δὲν ἐβραχύνθη ἀνερχόμενος καὶ κατερχόμενος ἀνὰ τὰ ἐρείπια νὰ ἐρωτᾷ περὶ τῆς τούτων σημασίας, συχνάκις δὲ νὰ ἀναφέρῃ παρὰβολικῶς τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς διατελοῦσιν αἱ νέαι Ἀθῆναι. Κατόπιν ἐγευματίσαμεν ὑπὸ ἀρχαίων μορέων παρὰ τὸν Εὐαγγελισμόν, ἧς τὴν σκιὰν κατεστήσαμεν ἔτι πυκνοτέρην διὰ σκνίδων καὶ σκνκίων. Κατὰ τὸ γεῦμα παρετέθη καὶ ὀβελίας κατὰ τὸν τρόπον τῶν παλληκαρίων, ἧτοι ὀλόκληρον πρόβατον ὠπτημένον δι' ὀβελοῦ παρὰβραδεῖν πυράν, Ἑλληνας δὲ καὶ Γερμανοὶ ἠρδεύσαμεν ἠδελφωμένοι τὸν ἀπεξηραμμένον φάρυγγα δι' ὕψωσιν δροσεροῦ μοναχίου ζύθου, ἐλλείψει πάγου. Μετὰ τοὺς ἀπαραιτήτους ἐπισήμους λόγους μετέβημεν εὐθέως εἰς ποιητικὰς προπύσεις, ὧν ὁ δεύτερος στίχος κατέληγεν ἐκάστοτε εἰς τὸ ὄνομα ὑπὲρ οὗ ἐγένετο ἡ πρόποσις, οἱ δὲ πρῶτοι στίχοι ἦσαν πάντως ὁμοιοτέλευτοι πρὸς τὸ κύριον ὄνομα. Τοῦτο παρὰ τοῖς ἡμετέροις γερμανικοῖς ὀνόματι δὲν ἦτο τόσον εὐκόλον, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατώρθωσεν νὰ εὗρωσιν ὁμοιοκαταληξίαις καὶ εἰς τὸν Οὐέλσκιον (Wilski) καὶ εἰς ἐμέ· πολὺ κατὰλληλότερος ἀπέβκινεν ἕνεκα τῆς ἐκυτοῦ

καταλήξεως ὁ εὐφρολόγος καθηγητῆς Γεώργιος Κωνσταντινίδης, ὅστις τούτου ἕνεκα κατέστη ὁ δίσκος τῆς σκοποβολῆς διὰ πολυαρίθμων εὐτραπέλων ὁμοιοκαταληξιῶν καὶ ἀποφθεγμάτων, ἐν οἷς τὰ καταλήγοντα εἰς τὸ κουνουπίδι (1) δὲν ἦσαν τὰ πάντων ἀστείότατα π. χ.

Γιὰ νὰ μὴ ξαναδῇ ἡ Σαντορίνη τὸ κουνουπίδι (2),

Πίνω εἰς ὑγείαν τοῦ Κωνσταντινίδη.

Εἷς ἐκ τῶν φίλων μου ἀνεμνήσθη τότε τὰ σκόλια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὧν τὴν ὑφὴν καὶ τὸ περιεχόμενον ἐπιτηδεῖως ἀνέλυσε ὁ Ρεῖσσενστεῖνος πρὸ δεκαετίας περίπου ἀπὸ τῆς αὐτῆς καθέδρας τοῦ Ροστοκίου πανεπιστημίου, ἐφ' ἧς ἐγὼ τότε ἴσταμαι. Ἐτι μᾶλλον προσήγγισεν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἔθος κατὰ τινὰ γαμήλιον ἐστίασιν ἐν τῷ τουρκικῷ νησιδίῳ Νισύρῳ, εἰς ἣν καὶ ἐγὼ παρεκάθισα. Ἐκεῖ προσετίθετο καὶ ἄσμα, ἕκαστος δὲ παρὰ λαμβάνων τὴν σκέψιν τοῦ ἄλλου προσεπάθει νὰ υπερβάλῃ αὐτὴν ἢ καὶ νὰ ἀντίπῃ, ὅποτε ὡς τὰ πολλὰ μετέβαινον εἰς προσωπικοὺς ὑπαινιγμοὺς καὶ σκώμματα. Καθ' ἃ δὲ διεβεβλίωσέ με ἐν Νάξῳ ὁ Μ. Κρίσπης, τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς συνοδευόμενον καὶ ὑπὸ κυκλίου χοροῦ συμβαίνει συχνότατα καὶ ἐν τῇ τῶν Κυκλάδων νήσῳ Σίφῳ κατὰ τὰς ἐορτασίμους συναγαστροφὰς καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ τῶν ἀπόκρων.

Οὕτω, μὴ συμμορφούμενοι ὁλοσχερῶς πρὸς τὸ παράγγελμα τοῦ ποιητοῦ Γοιθίου, (3), εἶχομεν τὴν μὲν ἡμέραν ἐργασίαν νυκτὸς δὲ καὶ ἡμέρας ξένους, ἐσχολάζομεν τὰς ἐορτάς συμφώνως τῷ ἑλληνικῷ ἡμερολογίῳ, ἔστιν ὅτε δ' ἡγνοῦμεν αὐτὰς ὁσάκις συνέπιπτον πλεῖσται ὁμοῦ καὶ ἐξηκολουθοῦμεν ἀνασκάπτοντες μετ' ἐπαλλασσούσης ἐπιτυχίας, οὐδέποτε ὅμως ὅλως μάτην, διότι ἕκαστον σκάψιμον ἀπεκάλυπτε τελειότερον τὴν εἰκόνα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως. Κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας εἶχομεν ἀρετὰ νὰ πράξωμεν. Λίαν πρῶτ' ἡγείρεν ἡμᾶς ὁ ἥλιος, οὔ αἱ πλάγιαι ἀκτῖνες ταχέως τόσον

(1) Ὁ ἐκ τοῦ ἡφαιστείου ἀναθρώσκων καπνὸς καὶ παριστῶν πόρρωθεν σχῆμα παρεμπερές κουνουπιδίῳ (ἀνθοκράμβη).

(2) = Ὅπως μὴ ἐπαναληφθῇ ἡ τοῦ ἐν Θήρᾳ ἡφαιστείου ἔκρηξις.

(3) Ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν τοῦ Θησαυρωρέχων στίχον Tages Arbeit ! Abends Feste !

υπερβολικὰ ἐθέρμεινον τὴν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν κλιτὺν ἀνεγγηγερμένην σκηνήν, καὶ ἀνεπτέρουν τὰς ἀναριθμήτους μυίας, ὥστε ἐκόντες ἄκοντες ἔπρεπε νὰ ἐγερθῶμεν. Μετὰ τὸ ἀκράτιστα καὶ τὴν πρῶτην μετεωρολογικὴν παρὰ τήρησιν ἡρχόμεν τῆς ἐργασίας, ἐπεθεώρουν τὰ ἀνεσκαμμένα, ἐσημείουν τὰ εὐρήματα, ὁ δ' Οὐτίλκιος μετὰ τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων καταμετρητῶν αὐτοῦ μετέβαινεν ἰδίᾳς ὁδοῦς, ὁπόθεν συνήθως ἐπανήρχετο λίαν ὀψέ. Τὴν μεσημβρίαν ἐγευματίζον, ὁσάκις ὁ ἄνεμος δὲν μὲ εἰσώθει εἰς τὸν οἶκον, ἐν ἔτει μὲν 1996 ὑπὸ σκιῇ, ἐφέτος δ' ὑπὸ τὴν πυκνοτέρην σκιὰν τῆς γηραιᾶς μορέας. Περὶ τὴν δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν εἶπετο ἡ δευτέρα μετεωροσκοπία. Αἱ ὄψιαι μετὰ μεσημβρίαν ὥραι ἦσαν τὸ κάλλιστον μέρος τῆς ἡμέρας· ὁ ἥλιος ἔκειτο τότε πρὸς τὴν ἄλλην πλευράν τοῦ ὄρους τὴν ἀποτόμως πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καταπίπτουσιν, καὶ θάλασσαι δὲ καὶ ὄρη δροσεροὶ ἐτησίαι ἐκ βορειοανατολικῶν ἔπνεον μάλιστα κατὰ τοὺς ἰδίᾳς θερινοὺς μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὐγούστον, οὕτω δ' ὑπὸ σκιᾶν ἡδυνάμην νὰ ἀπολαύσω τῆς λαμπρᾶς θέας πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τῶν νήσων ἀπὸ Ἰου καὶ Νάξου πρὸς ἄρκτον μέχρι Κρήτης πρὸς μεσημβρίαν. Ὁραιοτάτη ἦτο κατὰ τὰς ἀνεφέλους ἡμέρας ἡ ἐπίδρασις τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἐπὶ τὸν ἀνατολικὸν οὐρανόν· τότε ἐχρωματίζετο ἡ παρκαμμένη νῆσος Ἀνάφη ὑπέρυθρος καὶ λειρίνη, ἡ δὲ θάλασσα ἐλάμβανε θαυμασιωτάτας ἀποχρώσεις, ἃς ἀρέσκομαι νὰ ὀνομάσω καὶ ἐγὼ κατὰ τὸν ποιητὴν πορφυρᾶς. Μετὰ μικρὸν ἀνῆρχετο εἰς τὸν ὀρίζοντα ἡ βαθυκύκλος σκιὰ τῆς γῆς ὑπὸ κυκλικοῦ ἰόχρου τοῦ περιβαλλομένη. Μετὰ βραχεῖν λύκην εἰσέβαλλεν ὀρυμητικὴ ἡ νύξ. Ἡ δύσις τοῦ ἡλίου ἐδίδου τὸ σύνθημα τῆς καταπαύσεως τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ δείπνου, ὅπερ ἦτο ἡ κυρία ἐστίασις. Κατόπιν ἐξηκολοῦθον ἀναγράφων τὸ ἡμερολόγιόν μου καὶ ποιούμενός μετεωρολογικὰς παρὰ τήρησεις, κατὰ κανόνα δὲ μετέβαινον ἑνωρὶς εἰς τὴν σκηνήν, ἐν ᾗ κατὰ προτίμησιν κατεκλινόμην, ἐκτὸς ἂν αἱ θύελλαι συνετριβον τοὺς στύλους τῆς σκηνῆς, ἢ ἔστιν ὅτε ἡρεμαῖος θερμὸς λιψὶ ἀνεδίβαζε μέχρι τοῦ ἡμετέρου ὕψους κώνωπος διατραπτόντας τὴν ἡσυχίαν ἡμῶν.

Ἄν τόρα μὲ ἐρωτήσῃ τις καὶ τὸν τελικὸν σκοπὸν τοιαύτης ἀνασκαφῆς, οὕτως ἀποβλέπει εἰς τι σημαντικόν, ἦτοι τὰς ἀναρχινομένης οἰκοδομᾶς οὕτω νὰ ἀποκαλύψωμεν, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν αὐτὰς ἐπιστημονικῶς, νὰ σχεδιάσωμεν καὶ περιγράψω-

μεν, εἰ δυνατόν δὲ νὰ παρέχωσι καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα εὐφρόσυνον καὶ διδασκτικὴν θέαν τῷ βουλευμένῳ νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὰς ἐξ ἐπιστημονικοῦ ζήλου ἢ ἐκ γενικωτέρως φιλομαθείας. Διὰ τὴν δικτηρῆσιν εἴθισται ἐν Ἑλλάδι νὰ φροντίζῃ φύλαξ, ὃν διορίζει ἡ κυβέρνησις. Ἐν τῇ τουρκικῇ Περγάμῳ ἐδέησε νὰ δικτηρῇ τοὺς φύλακας τῆς βερολίνιον μουσεῖον· ἐν ἄλλοις μέρεσι τῆς Τουρκικῆς ἀκὴδὼς ληΐζεται καὶ κατασπρέφεται τὸ πᾶν ὑπ' ἀρχόντων καὶ ἰδιωτῶν. Τὰ κινητὰ εὐρήματα πρέπει νὰ μεταφέρωνται εἰς ἀσφαλῆ θέσιν, μάλιστα δ' ἐγγὺς τοῦ τύπου τῆς εὐρέσεως ἐν ἐπιχωρίῳ μουσεῖῳ, ὡς τοῦτο ἐν Θήρᾳ ἐσχεδιάσθη καὶ ἤδη προσωρινῶς ἐφηρμόσθη, (1)

1) Τὸ σχεδισθὲν μουσεῖον, στοιχίσαν κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μειοδοσίας 6800—7000 δραχμῶν, ἀνηγέρθη ἔκτοτε, καὶ λείπει μόνῃ ἡ ἐσωτερικὴ διαρρύθμις καὶ διακόσμησις, ὧν ἡ συντέλεσις κεῖται πλέον ἐκτὸς ἀμφιβολίας. Τὴν πρώτην ὥθησιν εἰς ἀνεγερσιν αὐτοῦ ἔδωκεν ὁ ἐνεργήσας τὰς ἀνασκαφὰς ἀρχαιολόγος, ὑποσχεθεὶς καὶ καταβαλὼν πρὸς τοῦτο δισχιλίας μὲν δραχμὰς διὰ τὴν οἰκοδομήν, ἐτέρας δὲ χιλίας διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν, προθήκας καὶ λοιπὰ. Ἡ τιμὴ ὅμως τῆς ἀνεγέρσεως αὐτοῦ ἀνήκει κυρίως εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὰς θυσίας τῶν Θηραίων, εἴτα δ' εἰς ἄλλους διαπρεπεῖς Ἑλληνας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Διαλυθεῖσά τις θηραϊκὴ μεταλλευτικὴ ἐταιρεία ὁ *Ἡφαιστος* διέθηκεν ἐκ τῶν ἐκκαθαρισθέντων κεφαλαίων αὐτῇς δραχμὰς πεντακοσίας καὶ τετρακισχιλίας· εἴτα συνεισήνεγκεν ὁ δῆμος Θήρας δραχμὰς πεντακοσίας, ἐν τέλει δ' ἦλθεν ἀρωγὸς ἡ κυβέρνησις ἐξαγοράσασα τὸ οἰκόπεδον ἀντὶ τοῦ ὑπερόγκου, ὥσπερ εἶωθε, τιμῆματος τρισχιλίων δραχμῶν! Ὁ τὸν Θῆρον ἀνασκάψας γνωστὸς ἔφορος Γ. Σωτηριάρχης ἐπεσκέπη τὴν Θήραν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1899, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ γενικὸς ἔπαρος Π. Καβάδιας. Οὗτος ὑποδοθηθούμενος ὑπὸ τοῦ σχολάρχου Ἐμμανουὴλ Βασιλείου ἐξήγειρε καθ' ὅλα τὰ στάδια τῆς χρονιζούσης μειοδοσίας ζωηρόν ὑπὲρ τοῦ πράγματος διαφέρον, ὅπερ ἐπηύξησεν ὁ πολιτικὸς ἡγέτης Θεόδωρος Δεληγιάννης, ἐπισκεφθεὶς μετὰ μακρᾶς ἀκολουθίας τὸ Μέσσα βουνό, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ φιλαρχαίου. Ὁ δῆμος Καλλίστης εἰσηγγέτει τοῦ ἱατροῦ καὶ δημάρχου Δαδινάκη κατασκευάσει, κατὰ σχέδιον τοῦ γερμανοῦ χωρομέτρου Οὐίλσκιου, ἱππάσιμον ὁδὸν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ προφήτου Ἡλίας μέχρι τῆς Σελλάδας, καὶ οὕτω διηυκόλυνεν εἰς ξένους καὶ ἐντοπίους τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἐργολάβοι ἅμα καὶ ἐργάται αὐτῆς ἐγρησμέυσαν πέντε ἄνδρες ἐκ Γωνιάς τοῦ δήμου Καλλίστης, οὓς εἶχε μεταχειρισθῇ ὁ Οὐίλσκιος διὰ τὰς ἐαυτοῦ καταμετρήσεις. Οὗτοι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προϋπολογισμῶν τοῦ Οὐίλσκιου ἀνέλαβον καὶ καλῶς ἐξετέλεσαν τὴν κατασκευὴν αὐτῆς ἀντὶ δραχμῶν 290, καὶ ὡκονόμησαν οὕτω ὑπὲρ τοῦ ἐαυτῶν δήμου δραχμὰς 800, ἐνῶ ἔτε-

ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲ μεγαλοπρεπῶς συνετελέσθη διὰ γερμανῶν ἀρχιτεκτόνων, χάρις εἰς τὴν γεννησιδωρίαν τοῦ Ἑλληνος τραπεζίτου Συγγροῦ. Διότι ἂν μεταφερθῶσιν εἰς τὸ μικρὸν ἀπέχον καὶ ἐν τούτοις ὑπέρμεστον ἐθνικὸν ἐν Ἀθήναις μουσεῖον, ἐκτιμῶνται μόνον τὰ ἀριστουργήματα· τὰ δὲ λοιπὰ ἀντικείμενα χάνονται ἐν τῇ πληθύνει καὶ συγχάνει οὐδαμῶς ἐπανευρίσκονται. Διατήρησις λοιπὸν τῶν ἀνεσκαμμένων ἀρχαιοτήτων εἶνε τὸ πρῶτον καθήκον τοῦ ἀνασκαφέως καὶ τῶν ὑποδοθηουσῶν αὐτὸν ἀρχῶν. Δεύτερον καθήκον εἶνε ἡ δημοσίευσις. Ποσάκις τοῦτο τὸ καθήκον παραλείπεται καταδείκνυσιν ἡ προφορικὴ ἐτυμολογία δικσῆμου ἀρχαιολόγου, τοῦ Ὁθωνος Πουχστεῖνου ἐν Φρειδούργῳ, ὅστις μέχρι πρὸ μικροῦ ἐντολῇ τοῦ γερμανοῦ αὐτοκράτορος ἀνέσκαψεν ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Συρίας (Baalbek), ὅτι ἐπὶ ὕλην δεκαετίαν ἔπρεπε νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ ἀνασκαφὴ εἰς ἅπαντας τοὺς τὴν Ἑλλάδα περιηγουμένους ἀρχαιολόγους, διότι ὑπολείπονται ἀκόμη ἱκανὰ πρὸς ἐπεξεργασίαν. Ἄς ἐπισκοπήσωμεν δὲ συντόμως τοῦτο τὸ κεφάλαιον. Πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ δημοσίευσις ἐπεδείξατο αὐτὸς ὁ Πουχστεῖνος μετὰ τοῦ Ροβέρτου Κολδεβέως ἐν μεγαλοπρεπεῖ δημοσιεύματι περὶ τῶν ἰταλικῶν καὶ σικελιωτικῶν ναῶν, εἴπερ τις δὲ καὶ ἄλλος ὁ Ἑρνέστος Κούρτιος ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐφημερὶς καὶ διεξοδικαὶ προκαταρκτικαὶ ἀναγγελίαι, ἐγνώρισαν ἀμέσως τῷ κοινῷ τὰ σπουδαιότερα τῶν εὐρημάτων, ἐντὸς δὲ δύο καὶ εἴκοσι ἐτῶν λογιζομένων ἀπ' ἀρχῆς τῶν ἀνασκαφῶν ἐφάνη ἡ πλήρης ἐν σώματι δημοσίευσις. Περὶ ἄλλων ἀνασκαφῶν δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀκόμη τὸ αὐτό. Διὰ τὴν ἐν Περγάμῳ ἀκρόπολιν τῶν Ἀτταλιδῶν πολλὰ ἐγένοντο· ὁ λαμπρὸς ὅμως βωμὸς μετὰ τῆς γιγαντομαχίαν εἰκονίζούσης ζωφόρου αὐτοῦ δὲν ἐδημοσιεύθη ἀκόμη ἐπαρκῶς. Δικαιολογητέον ὅμως τοῦτο, διότι μόλις τότε περατοῦται ἡ μετὰ μικροὺς κόπους ἐπιτευχεῖσκα ἐπαξία τοποθέτησις ἐν τῷ νέῳ Περγαμηνῷ μουσεῖῳ τοῦ

ρος ἐξ ἐπαγγέλματος ἐργολάβος ἀπῆτει πρότερον πρὸς τοῦτο 1100 δραχμάς ! Οἱ Θηραῖοι οὕτω ἐπεδείξαντο ἀξιολύμητον παράδειγμα, ὅπερ καὶ οἱ Ὑδραῖοι πρὸ τριακονταετίας καὶ ἄλλαι κατὰ καιροὺς ἑλληνικαὶ κοινότητες διέπραξαν, ὅσας κατελήφθησαν ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ ταχείας εὐδοώσεως δημοτικοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἐξ ὑστεροβουλίας παρενεβάλλοντο ἀναβολαὶ καὶ δυσχέρεια.

Βερολίνου, καὶ ἐκεῖ μόνον ἔσται κατορθωτὴ ὁρθὴ ἐκτίμησις τούτων τῶν ἔργων κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν καὶ καλὴ φωτογραφικὴ ἀπεικόνισις. "Οτι δὲ συγχρόνως καὶ ὁ Κόνζης ὁ τοῦ Χουμάννου ἐν Περγάμῳ συναγωνιστῆς διατρίβει ἐκεῖ (1) ὅπως περὰν τὴν ἔρευναν τοῦ σχεδίου τῆς ἀρχαίας πόλεως, συμβάλλει σπουδαίως εἰς τὸ νὰ ἐλπίσωμεν νῦν τὰ κράτιστα περὶ Περγάμου. Ἐτι χαλεπώτερον θὰ ἀποβῇ εἰς τοὺς διακεκριμένους λογίους τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς σχολῆς νὰ ἀνγκητώσῃ τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ταχύτητα εἰς τὰς γονιμωτάτας ἐν Δῆλῳ καὶ ἐν Δελφοῖς ἀνασκαφὰς διὰ τελειωτικῶν δημοσιεύσεων, ἀφοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐκυτῶν διευθυντοῦ Ὁμόλλου, ἐν τῇς τερπινοτάταις καὶ εὐστόχοις μονογραφίαις τῶν ἐξεχόντων εὐρημάτων συχνάκις ἀνεδείχθησαν ἀνυπέρβλητοι τεχνοκρίται. Ὡς πρὸς Μαγνησίαν τὴν παρὰ τὸν Μαιάνδρον οἱ προγενέστεροι ἐρευνῆται δὲν ἐξετέλεσαν τὸ ἐκυτῶν καθήκον. Ἐκ τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ βερολινίου μουσείου ὀφείλομεν τὴν τὰς ἐπιγραφὰς εἰς τὴν ἐννεαετῇ ἐργασίαν τοῦ Ὁθωνος Κέρνου. Ἄν δ' ἐν Θήρᾳ συνέβη τοῦναντίον, ὅτι δῆλᾳ δὴ λίαν ἐνωρὶς ἀνεφάνη δημοσίευσις τῶν ἀνασκαφῶν, βραδυτέρα κριτικὴ θὰ ἀποφραθῇ, ὅταν αὕτη δυνηθῇ νὰ παραβάλλῃ τὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο μεταγενεστέρων ἡμῶν μεταβάσεων καὶ ἐπαναληπτικῶν ἐκχώσεων. Πολυειδῶς ὅμως ἀποδείκνυται ὅτι ἡ ὑπερβάλλουσα σπουδὴ εἰς τὰς προσωρινὰς δημοσιεύσεις εἶνε ἐνίοτε λίαν ἐπιζήμιος εἰς τὴν κατόπιν καθολικὴν ἔκδοσιν· πολὺς χρόνος καὶ ἐργασία ἀπόλλυνται, τὸ πρῶτον σφριγὸς καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐξατμίζονται, οἱ συνεργάται μεταβιβάζουσιν εἰς ἄλλους τύπους, ἔνιοι ἐν τῷ μεταξύ ἀποθνήσκουσι, καὶ τὸ διάφορον τοῦ κοινοῦ ἐξαντλεῖται διὰ πολυχνευμάτων.

Εἶνε λοιπὸν ὥραϊόν τι ἡ ἐπιστήμη τῆς σκαπάνης, καὶ εὐχόμεθα νὰ ἐξακολουθήσῃ γινόμεναι καὶ ἄλλαι πολλαὶ καὶ γόνιμοι ἀνασκαφαί, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῶν θησαυρωρύχων τῶν μονομερῶς πλουτιζόντων ἰδιωτικὰς καὶ δημοσίους συλλογὰς διὰ κομφῶν εὐρημάτων, ἀλλ' ὑπὸ τὴν μόνην ἀνταξίαν ἀρχαιοδίδου καὶ παντὸς λογίου, ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἀκραιφθοῦς ἐπιστήμης. Ἄν

1) Τοῦτο εἶρηται περὶ τοῦ φθινοπώρου τοῦ ἔτους 1900· ἀλλὰ καὶ ἐφέτος ἐπανελήφθησαν αἱ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τοῦ Δοιριπφελίδου.

διεξάγονται ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα, τότε οὐδεμία δρᾶσις εἶνε ἄρμο-
διωτέρα τῆς τοῦ ἀνασκαφέως ὅπως καταδείξη τὸ ἐνιαῖον τῶν κατὰ
τὸ φαινόμενον ἀντιθέτων μεθόδων φιλολογικοαρχαιολογικῆς καὶ
φυσιογνωστικῆς ἐρεῦνης, τὴν ἀνάγκην τῆς συναγωγῆς ἀντιπροσώπων
τῶν διανοημάτων ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν κλάδων, καὶ συλ-
λήβδην τὴν ἐπικοινωνίαν πάσης ἀληθοῦς ἐπιστήμης, τέχνης καὶ
μηχανικῆς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	5
Εἰσαγωγή. Ἡ ἀνασκαφὴ καὶ τὰ θέλγητρα αὐτῆς	7
Ἡ ἀτομικὴ μου πεῖρα	8
Ἀνεπιστήμονες ἀνασκαφαί.	
Οἱ θησαυρωρύχοι (σεριφία ἐπιγραφὴ)	10
Οἱ κατ' ἐπάγγελμα ἀνασκαφεῖς (Τανάγρα)	12
Οὗτοι ὡς πρόδρομοι ἐπιστημονικῶν ἀνασκαφῶν (Καθεῖριον, Λουσοί)	13
Ἐπιστημονικαὶ ἀνασκαφαί.	
Δοκιμαστικαὶ ἀνασκαφαί (Βοῦδος ἐν Ἐφέσῳ, Πάρος)	14
Μεγάλαι ἀνασκαφαὶ κατὰ ἐνιαῖον σχέδιον	16
Μεταβάσεις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον εἶδος	17
Ἡ ἐξωτερικὴ πορεία τῆς ἀνασκαφῆς ἐρμηνεύεται διὰ δύο παρ- δειγμάτων.	
Μαγνησίαι ἡ παρὰ τὸν Μάκινδρον (Μέθοδος ἀποξηράνσεως) 18	
Θήρα	20
Ἐπισκόπησις τῶν ἐν ἔτεσι 1896, 1899 καὶ 1900 ἀνα- σκαφῶν	20
Ὁ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς βίος. Κατοικία	23
Ὁ ἐπιστάτης τῶν ἐργατῶν	23
Οἱ ἐργάται	24
Ἀποκομιδὴ χωμάτων	25
Ἰδιίτερα εὐρήματα	26
Μέτοχοι τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας αὐτῶν . 27	
Ἐπισκέπται	28
Ὁ καθημερινὸς βίος κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας	30
Σκοποὶ καὶ χρέη τοῦ ἀνασκαφέως.	
Προσεκτικὴ καὶ πληρὴς ἀποκάλυψις τοῦ ἀντικειμένου καὶ δι- ατήρησις τῶν εὐρημάτων	31
Δημοσίευσις	33

Ἐξεδόθησαν καὶ πωλοῦνται παρὰ τῷ αὐτῷ

(Ὅδος Θησέως 21 δεξιὰ).

Ἡ Σιακταροῦ (Cenerentola.) κωμωδία ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ.
Ἐν Πάτραις, τύποις φορολογουμένου, 1879, σελίδες 42 εἰς 8ον.
Τιμᾶται λεπ. 30.

Πολυσπόρια καὶ χόρτια διάφορα.—Τεῦχος πρῶτον, ἐν Κεφαλ-
ληνίᾳ, τύποις Προόδου, 1879. Σελίδες 116 εἰς 8ον. Τιμᾶται
λεπ. 75.

Χόρτια διάφορα.—Τεῦχος δεύτερον, ἐν Νάξῳ καὶ Ἀθήναις, ἐκ
τῶν τυπογραφείων Μανιετάκη 1895 καὶ Κτενᾶ 1901. Σελίδες
406 εἰς 8ον. Τιμᾶται δραχ. 2.

Τακίτου χρονικῶν βιβλίον Α΄. ἐξελληνισθὲν μετὰ σημειώσεων.
Ἐν Ἀθήναις ἐκ τῶν τυπογραφείων Α. Καλαράκη καὶ Δ. Γ. Εὐ-
στρατίου, 1901. Σελίδες 176 εἰς 8ον. Τιμᾶται δραχμῶν μιᾶς καὶ ἡμι-
σεύς.

Δωρεὰν ~~τυπογραφείων~~ *λεπτῶν ποιημάτων (30).*